

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEDLEMSBLAD FOR HISTORISK FORENING FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN

NR 72
JUNI
2022

EGEBÆKKEN

Jernmagerens boplads

På det areal i Tibberup, hvor der skal bygges nye boliger tæt ved Kelleris Hegn, har der været en spændende arkæologisk udgravning. Læs på side 3 om hvad der blev fundet.

Landpostbudets historie

Landpostbudet var den daglige livslinje for store dele af befolkningen igennem mere end et århundrede. Læs om den lokale posthistorie side 13.
Billedet viser landpostbudet i Snekkersten i 1969, kaldet "Fløjteposten". Frakken var endnu ikke udskiftet med den senere velkendte røde.

Erindringer fra Espergærde Skole i perioden 1956-59
Læs side 52.

Budgettet barberet med 34%!

Et totalt nedbrud i museumsvæsenet indtraf som bekendt for 2 år siden. Årsagerne var flere: Elendig økonomi efter 30 års konstante nedskæringer; for sent og for lidt fornyelse; en ledelse, som prioriterede forkert; manglende politisk interesse og ikke mindst en personalepolitik, der lod alt for meget bygge på midlertidig ansættelse eller ansættelse med jobtilskud.

Som bekendt medførte det en personaleflugt af ukendte dimensioner. Tilbage var kun ganske få medarbejdere, hvoraf faktisk kun én var uddannet historiker. En anden konsekvens var en voldsom kritik af museumsvæsenet fra de statslige myndigheder. Og endelig den katastrofale nedlægnings af det statsanerkendte museum på Flynderupgaard.

Sidstnævnte beslutning blev begrundet i, at der ikke var penge og personale til at fortsætte driften på det niveau, der kræves for at være statsanerkendt. Den forklaring er utilfredsstillende, men "ingen arme, ingen mad" - så det bliver jo vanskeligt at gøre noget ved det, før der kommer en anden politisk interesse og prioritering med deraf følgende bedre økonomi.

Men hvorfor i al verden det blev besluttet at nedlægge muligheden for at udstille på Flynderupgaard står stadig ubesvaret. Forslag om at vise en plancheudstilling, en maleriudstilling eller andre typer udstillinger kunne jo sagtens være under supervision af Bymuseet i Helsingør. Især bygningen, hvor fiskerisamlingen tidligere var, kan udmærket udnyttes til udstillingsbrug. Som det er nu, står den alligevel tom stort set hele tiden. Udstillingerne behøver ikke at koste alverden at sætte op, hvis der en gang for alle bliver opsat udstillingskinner og noget isolerende på væggene. Og mon ikke der findes en eller to brugte udstillingsmontre et sted, der kunne stilles til rådighed. Og stedet vil endda stadig kunne anvendes til møder og anden aktivitet samtidigt eller på skift.

Det vil uden tvivl bidrage til, at endnu flere mennesker vil besøge stedet, hvis der også er en ny udstilling en gang imellem. Og da det tilmed er gratis at besøge Flynderupgaard, så vil det måske endda få nogen til at komme og opdage historien, kunsten eller andre emner, som de måske ellers ikke ville bruge tid og penge på.

Mon ikke det kan lade sig gøre, selvom kulturudvalgets budget på et (1) år er skåret med 13% - og museumsvæsenets budget alene med 34%?

Jernmagernes boplads

Af Jakob Schlein Andersen

I efteråret 2020 foretog Museum Nordsjælland en arkæologisk forundersøgelse i udkanten af Espergærde. Den viste, at der var bevaret omfattende spor fra jernalderen på markerne øst for Kelleris Hegn. Selve udgravningen foregik i 2021, hvor der både blev undersøgt spor efter et stort antal jernalderhuse, gjort talrige fund fra det daglige liv på bopladsen samt afdækket store mængder af affald fra jernudvinding.

I den tidlige del af jernalderen, for mere end 2.000 år siden, summede det af liv ved Kelleris Hegn. På markerne, der nu ligger mellem Kelleris Hegn og bebyggelserne ved Kelleris Høj og Grydemoseskolen, var travle hænder i gang med et stort og vigtigt projekt. En nærmest uvirkelig proces skulle til at finde sted, så alle var spændte og koncentrerede, da ilden blev tændt og flammerne langsomt tog fat. Jernaldermenneskene havde netop tændt op i en jernudvindingsovn, og nu var den sidste del af processen med at omdanne myremalm til jern sat i gang.

Forud var gået et langt forløb, med at fremskaffe og forarbejde råmaterialer, samt med at opbygge selve ovnen hvori forvandlingen skulle finde sted. Det var en tidskrævende og arbejds tung proces, der skulle udføres rigtigt i

Ilden står op af udvindingsovnens top under en eksperimentel jernudvinding i Lejre.

(Foto: Henriette Lyngstrøm)

I den første fase af udgravningen fjernes muldlaget med en gravemaskine, mens arkæologerne ser efter fund og spor efter jernalderhuse.

alle led, for at udvindingen skulle lykkes.

Det var derfor altafgørende, at de mennesker der stod for arbejdet, havde et indgående kendskab til materialernes egenskaber. Samtidig skulle de mestre den spritnye jernudvindingsteknologi, der kun havde været tilgængelig i Danmark i kort tid. De vidste, med andre ord, hvordan man kunne fremstille jern af råstoffer fra lokalområdet. De kendte til myremalmsforekomsterne, som skulle graves op af jorden ved kanten af de nærliggende vådområder. De fremstillede trækul ved svidning og byggede specialiserede ovne, hvor temperaturen kunne komme op på over 1.200 grader.

Vi ved ikke særligt meget om, hvordan kendskabet til jernudvinding kom til Danmark. Var det tilrejsende spe-

cialister, der delte deres viden med de lokale. Eller rejste de selv ned i Europa og tillærte sig den nye teknologi? Det er også muligt, at viden om jernudvinding rejste fra person til person op gennem Europa. Vi ved det ikke, men vi kan se ud fra fundene fra vores udgravning, at udvindingen fandt sted i stor stil ved Kelleris Hegn.

Men lad os starte med at se nærmere på den boplads, som de boede på, imens der bliver arbejdet hårdt ved blæsebælgene, indtil udvindingsoven er brændt færdig.

Livet på bopladsen

Bopladsen lå på marken øst for Kelleris Hegn, og var omdrejningspunktet for disse menneskers liv.

Bedømt ud fra de fund der er gravet frem af jorden, og de iagttagelser der blev gjort under udgravningen, foregik

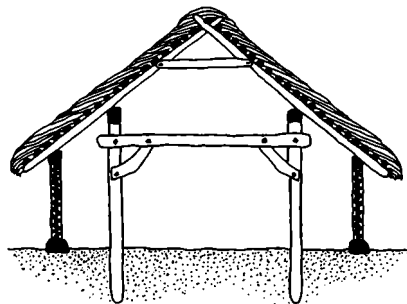

På luftfotoet er søgegrøfterne fra den arkæologiske forundersøgelse indtegnet med hvidt.

livet her, ved Kelleris Hegn, som på de fleste andre bopladser fra jernalderen. Man boede i træbyggede huse med vægge og gulve af ler, mens tagene efter al sandsynlighed var stråtækte. På den måde har husene ved Kelleris Hegn lignet de rekonstruerede jernalderhuse, som man kan se i Sagnlandet Lejre og på de mange andre formidlingscentre rundt om i landet.

Udgravningerne viser, at der mindst har været 26 huse på stedet. Dertil komme et mindre antal småbygninger, der blev brugt til opbevaring af foder, mad eller redskaber. Husene var bygget efter de grundprincipper, der var enerådende i jernalderen. Det vil sige, at der inde i husene stod to rækker af kraftige stolper, der var gravet ned i jorden. Stolperne var den bærende konstruktion, der tog imod vægten af det stråtækte tag. Det er sporene fra nedgravningerne, der endnu ligger bevaret under muldlaget, hvor de kan findes og dokumenteres ved en arkæologisk udgravning.

Ved undersøgelserne af husenes tagbærende stolper er der udtaget jordprøver. Formålet med prøverne er at finde små forkullede plantedele, der

Gennemskåret hus - der viser byggeprincipperne i jernalderens huse med indvendige tagbærende stolper.

bliver dateret med kulstof 14-metoden. I jordprøverne kan man være heldig at finde forkullede korn, der ved et uheld er endt i bålet, når der blev lavet mad. Disse fund viser, at korn var en vigtig del af fødegrundlaget for beboerne.

Det er almindeligt at finde forskellige varianter af både hvede og byg men også havre og ukrudtsfrø forekommer almindeligvis i materialet. Ved denne udgravning er der oven i købet fundet en del kværnsten, der tydeligt viser, at en af hverdagens tilbagevendende arbejdsopgaver ved Kelleris Hegn var at male kornet til mel.

Lerkar og andre oldsager

Langt de fleste af de fund, der knytter sig til livet på bopladsen, kommer fra et stort antal gruber, hvor jernalderfolkene gravede efter ler. Leret skulle de bruge til at fremstille keramik og til opbygning af husenes vægge. Hullerne efter lergravningen blev med tiden fyldt op med affald fra bopladsen. De rummer derfor typisk udsmid fra den daglige husholdning, som fx skår fra ødelagte lerkar, nogle

Udgravning af en lertagningsgrube. Den sorte stribe i profilen, er et udsmidslag med affald fra husene.

få flintredskaber, lidt trækul, forkullede korn og andre småting, der er fejlet op fra husenes gulve. Der kan også findes dyrekogler fra madlavning, men ved Kelleris Hegn er bevaringsforholdene for kogler desværre ikke særligt gode.

En stor lertagningsgrube der efterfølgende er fyldt op med sten og store jernudvindings-slagger.

Der er udgravet et stort og varieret keramikinventar på pladsen. Det omfatter både dele af store forrådskar samt stumper af finere tilvirkede kop og kar. Selvom der kun er tale om fragmenter af lerkar, fortæller karrenes forskellige former og randenes ud-

formning os, at bopladsen har været i brug i jernalderens tidlige del – det vil sige fra tiden fra omkring 400 år før Kristi fødsel og helt frem til omkring 400 år efter Kristi fødsel. I og med at datering af keramik oftest er forholdsvis upræcis, kan den ikke bruges til

Skår fra et af pladsens særligt fine lerkar, der er udsmykket med indridsede linjer og et cirkelformet ornament

Bunden af et lerkar, som det blev fundet lige under muldlaget.

at afgøre, hvorvidt der var gårde på stedet i hele dette tidsspand. Man kan have forladt området og kommet tilbage igen senere. Ud over at studere formgivningen af lerkarrene, er der flere andre metoder til at bestemme alderen på en boplads. Datering af forkullet materiale ved hjælp af kulstof 14-metoden er en af hovedkilderne. De naturvidenskabelige analyser af fund fra husenes stolpehuller og gruberne med bopladsaffald er ikke udført endnu, så vi må indtil videre forlade os på de arkæologiske observationer.

Nogle gange kommer man helt tæt på jernalderens mennesker, når man arbejder med keramikken. Der kan fx være aftryk af en finger, der er trykket ind i leret, mens det endnu var vådt. Ved Kelleris Hegn kom denne fornemmelse, da der blev udgravet et intakt lerkar – et såkaldt miniaturekar. Karret er en miniature-model af et almindeligt lerkar, og det var ikke smidt ud. Det var derimod omhyggeligt placeret i jorden ved ydervæggen i et af bopladsens største huse. Det lille lerkar er kun 3,5 cm højt, og er et eksempel på en offertradition, hvor genstande

Miniature-karret er netop gravet frem og ser dagens lys for første gang i ca. 2.000 år.

der blev tillagt en særlig betydning blev placeret i husenes stolpehuller,

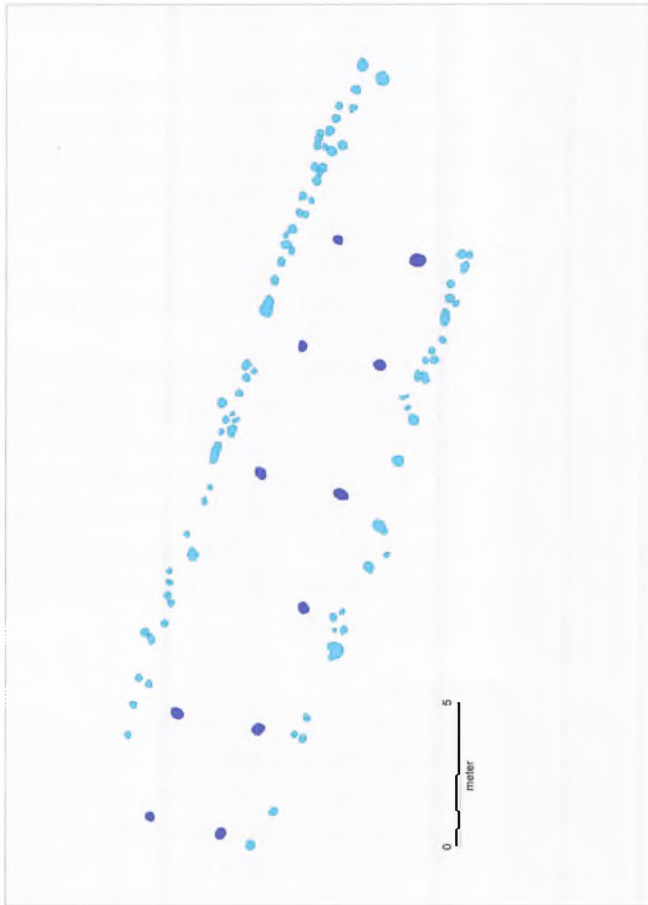
antageligt som en form for beskyttende amulet.

Det vides ikke præcist, hvordan ritualerne med miniature-kar har været. Men fundet viser, at det var magtpåliggende for de mennesker, der boede her, at placerer det lille kar i husets væg, sandsynligvis for at beskytte deres hus og deres familie imod alverdens dårligdom.

Et andet sted på bopladsen blev der, ligeledes i et stolpehul fra et af langhusene, udgravet nogle få stykker af en ødelagt væevævgt. Væevægten giver endnu et glimt af de mange og tidskrævende dagligdags arbejdsopgaver, der blev udført på gårdene ved Kelleris Hegn.

Husene

En stor men u håndgribelig fundgruppe fra omfangsrige bopladsudgravninger er spor efter huse. Man skal huske, at udelukkende de dele af husene, der oprindeligt var gravet ned i undergrunden, er bevaret frem til i dag. Det vil sige de stolpehuller, hvor husenes bærende konstruktion, bestående af store stolper, var placeret. Kun i enkelte tilfælde er der også spor af stolpehuller der, hvor ydervægge og skillevægge var forankret. Det der bliver udgravet, er derfor mere eller mindre komplette grundplaner af husene. Udgravningerne har således vist, at de største huse på pladsen har

Et af bopladsens største huse set i grundplan. Hullerne til de tagbærende stolper er markeret med mørkeblåt og huller til væggestolper med lyseblåt.

haft ca. knap 170 kvadratmeter under tag, men mange huse har kun været på omkring 70 kvadratmeter.

Størstedelen af pladsens huse lig-

ger samlet i to koncentrationer, på hver sin bakketop. Det er ganske almindeligt, at jernalderens mennesker således har benyttet de højtliggende og tørre arealer til deres beboelseshuse. Her ligger husene så tæt, at mange grundplaner overlapper hinanden. Det giver derfor sig selv, at ikke alle huse har været der på samme tid. Det mest sandsynlige er, at der kun har været en enkelt eller to gårde på samme tid.

Der er således ikke tale om en landsby, som man vil forstå det i dag, med en klynge gårde omkring et gadekær. Der er nærmere tale om et fællesskab bestående af få spredtliggende gårde. Billedet af denne samfundsstruktur kan aldrig blive komplet, da vi naturligvis ikke har kendskab til alle jernalderbopladser i områ-

det. Nogle bopladser ligger stadig og venter på at blive fundet, mens andre er gået tabt ved de mange store udbygninger i 1970'erne og 1980'erne.

der blev etableret uden forudgående arkæologiske undersøgelser. På trods af disse "huller" i fundbilledet ved vi, at der kun er omkring 600 meter til de nærmeste jernalderboplads mod både syd og mod nord.

Jernudvinding

Når vi ser på bopladsens huse, og på de genstande der er fundet i forbindelse med husene, så fremstår livet her på bopladsen på mange måder, som det billede vi kender fra talrige andre jernalderbebyggelser. Der hvor bopladsen ved Kelleris Hegn skiller sig markant ud, er de mange fund, der relaterer sig til jernudvinding. Det er sporene efter den proces, der blev sat i gang, da jernalderfolkene tændte op i udvindingsovn. Nu har de orange flammer stået ud igennem ovnens top i ca. tre timer, ilden er brændt ud og ovnen er kølet så meget af, at de kan rage jernluppen ud og begynde arbejdet med at rense jernet. Forvandlingen er sket; myremalmen som de gravede op ved mosens kant, er blevet til jern, der kan smedes til redskaber og våben.

Selve ovnen er opbygget af ler, og konstruktionen er meget simpel i sin grundform. Den

ligner mest af alt en lille skorsten, hvor der ved bunden er lavet en åbning. Imens brændingen foregår, er hullet lukket med en låge af ler. Fidusen med denne låge er, at den kan udskiftes, når brændingen er gennemført, og så kan ovnen bruges igen og igen.

Under brændingen dannes der både jernluppe og slagge. Slaggen består af urenheder fra råmateriale – myremalmen. Disse urenheder smelter, når temperaturen i ovnen når op omkring

*Rekonstrueret udvindingsovn. Fra forsøg med forhistorisk jernudvinding i Lejre.
(Foto: Henriette Lyngstrøm)*

Stor klump af myremalm fra Langstrup Mose. Før myremalmen kom i udvindingsovnens skulle den tørres, knuses og ristes i et åbent bål.

1.200 grader. Det får slaggen til at løbe ned mod bunden, hvor den samler sig i en lille fordybning og størkner. Langs ovnens inderside sidder det jernholdige materiale - jernluppen – tilbage, der ved yderligere bearbejdning bliver til det færdige jern. Blandt fundene på pladsen er også en lille esse, hvor rensningen af jernet foregik.

En del af noget ganske særligt

De talrige slagger og de mange fragmenter af udvindingsovne der er fundet ved Kelleris Hegn, er bestemt ikke en almindelig del af fundbilledet på de sjællandske jernalderboplads. På den måde er pladsen ganske speciel. Den er dog ikke unik, for lignende fund er gjort ved Teglbuen ved Nivå, ved Skibstrup og ved Sindshvile i Kvistgaard. Disse boplads ligger indenfor

et lille afgrænset område af Nordsjælland. Det er derfor mere korrekt at tale om, at området fra Nivå og op langs Øresundskysten, samt et stykke langs nordkysten har haft en særlig betydning i den ældre del af jernalderen. I dette område var omfanget og intensiteten af jernudvindingen helt ekstraordinær. Kelleris Hegn bopladsen er en yderst vigtig del af dette usædvanlige lokalområde, og bopladsen er med til at tegne et nyt og spændende billede af, hvordan udvindingsteknologien blev optaget i jernalderens samfund på Sjælland.

Hvem end de var, de mennesker der boede på markerne ved Kelleris Hegn, så tog de aktivt del i en udvikling, der var med til at definere og ikke mindst forandre deres samtid.

'Landposten passede ind i det danske landskab'

- skrev Elith Reumert i 1931. Her er historien om postvæsenet på landet i almindelighed og i Tikøb Kommune i særdeleshed samt om landpostbudenes betydning for lokalsamfundene.

Af Kjeld Damgaard

I 1931 skrev skuespilleren Elith Reumert en lovprisning af landpostbudene og bebudede allerede da deres snarlige "død". Det skete også, men først 70-80 år senere. Men lovprisningen er malende:

Danmarks Landpostbude! Ak, ja - ogsaa I vil snart falde som Offer for den moderne Trafik og kun høre Historien til. Vi, der har kendt Jer, vil føle Savnet. Der var over Jeres Skikkelser en Poesi, der talte til vores Sind, - Luftens, Solens, Vindens, hele Naturens Poesi, baade naar den var i Fred og i Oprør, og I passede saa smukt ind i det danske Landskab. Efter kloge Folks Paastand stod I endda i Pagt med de allerhøjeste Autoriteter. Udsatte som ingen Andre paa Landjorden gik I frem under den aabne Himmelhvælvning, selv i det mest djævelske Uvejr. Og naar Tordenskyerne buldrede Jer værst over Hovedet, og alt Levende

krøb frygtsomt i Læ, vidste I Jer sikkre. Rundt omkring Jer rasede Lynet vildt og masakrerede uden Personanseelse baade Folk og Fæ, - men, se om Statistiken viser, at det nogensinde slog ned paa et kgl. privilegeret Landpostbud. Aldrig!"

Det begyndte i Slesvig

Postbefordringen på landet var indtil midten af 1800-tallet et næsten ukendt begreb. Men der var initiativer på vej. I Sønderjylland lykkedes det således Nicolai Nissen, en lokal postmester i Haderslev, i 1847 at få et system op at stå der indebar, at en række landsbyer mellem Haderslev og Gram ville blive betjent med en landpostrute. På ruten var oprettet en række postudvekslingssteder, som vederlagsfrit udleverede og modtog den post, som landpostbudet skulle udbringe. Systemet blev udbygget med yderligere en rute, men p.g.a. det slesvig-holstenske oprør i 1848 brød ordningen sammen.

Et mere tilgængeligt postvæsen

Men forsøget var blevet bemærket, og den daværende generalpostdirektør Danneskiold-Samsøe bad Nissen om at udarbejde en redegørelse for forsøgene. Denne redegørelse endte som et regulært forslag til at gøre postvæsenet mere tilgængeligt for landdistrikterne.

Dette forslag, der blev formuleret i 56 paragraffer og i et juridisk sprog, blev herefter sendt ud til alle Danmarks sogneforstanderskaber (de daværende sogneraad). I en følgeskrivelse bad man sogneforstanderne om at tage stilling til om de ønskede landpostbude, og i givet fald i hvilke dele af sognet, det ville være formålstjenligt. Endvidere skulle sogneforstanderskabet udpege hensigtsmæssige udvekslingssteder samt udpege "hvem der maatte anses for bedst skikkede til at ansættes som Landpostbude i de forskellige Distrikter". Derudover skulle det opgives, om der allerede fandtes private bude, og så skulle sogneforstanderskabet desuden acceptere, at der skulle betales en speciel porto på 2 skilling for hver forsendelse, hvis ordningen blev iværksat.

'Uvedkommende' for Tikøb Sognekommune

I Tikøb sogn behandledes forslaget i Sogneforstanderskabets møde den

6. februar 1849. Forslaget havde cirkuleret mellem medlemmerne, og i mødet konstateredes det, at forslaget alene vedrørte sådanne landdistrikter, der havde 4 mile og derover mellem de forskellige stationer (= posthuse) – og at forslaget således var Tikøb Kommune uvedkommende.

Netop dette illustrerer meget godt, at de enkelte kommuner ikke helt havde forstået, hvad forslaget reelt indebar. Men derudover viste det sig også, at andre sognekommuner var imod landpostbude, fordi der knyttede sig en række betingelser til forslaget. For det første var der ikke tale om, at landpostbudene skulle udbringe post til samtlige husstande. Ifølge forslaget skulle landpostbudet alene gå en ringrute fra postkontor eller brevsamlingssted og så på bestemte steder modtage og aflevere post. Dette kunne gå an for en større landsby, men for et område hvor gårdene eller bebyggelsen lå spredt, betød det, at man alligevel skulle sende et privat bud for at hente eller bringe post.

Sognebudene

Og så havde man jo allerede en ordning, som fungerede nogenlunde. Til alle købstæder gik der jo regelmæssig post. Det gjaldt ikke mindst Helsingør, hvor der allerede fra 1600-tallet havde været regelmæssige postforbindelser via Helsingør mellem Kø-

Sognebud Kirsten Gaul var sognebud ved Grenaa i Jylland i 1857 - og således uden forbindelse med Helsingør-egnen. Men der findes ikke fotos af lokale sognebude.

benhavn og udlandet. Og selvom forbindelsen mellem Helsingør og Tilkøb sogn ikke var helt så intens som mellem mange andre købstæder og deres nabosogne, så handlede man dog i Helsingør. Kunne man ikke selv, sendte man et sognebud. Sognebudene kunne handle på ens vegne, og de kunne medbringe post for en rimelig betaling. Og da det i forslaget tilmed var præciseret, at landpostbudet ikke måtte befatte sig med ulovlig befordring af breve eller overtage private kommissioner, så blev det opfattet som en forringelse af de eksisterende forhold.

Derfor blev der i 1850 alene gennemført en portoreform, hvorimod man opgav ideen om oprettelse af brevsamlingssteder og landpostruter. Portoreformen indebar, at der nu ville blive indført en ensartet takst for alle breve i samme vægtklasse – uanset hvor langt brevet skulle sendes indenfor landets grænser. Desuden afskaffedes de privilegier, som mange personer og firmaer havde haft mht at sende post uden porto. Alene det indebar en fordel for landdistrikterne, som jo normalt var blevet opkrævet ekstra p.g.a. de længere afstand.

Modstand mod nyordning

Efter politisk pres afgav Poststyrelsen i 1851 en ny rapport om landpostbude. Man tog imidlertid udgangspunkt

i, at de fleste landkommuner havde været afvisende overfor forslaget. En del kommuner havde dog udtalt sig positivt under forudsætning af, at landpostbudene også måtte påtage sig private kommissioner, hente medikamenter samt bringe bud både skriftligt og mundtligt. Mange sognekommuner havde endda udtalt, at de ikke kunne påtage sig udgifter i forbindelse med nyordningen. Det stod der faktisk intet om i forslaget, men belært af tidligere forslag, så var sogneforstanderne sikkert bange for, at det alligevel ville ske. Man havde generelt en "konservativ" holdning til udgiftsniveauet i kommunerne – man ønskede ikke højere kommuneskatter.

Da generalpostdirektør Danneskiold-Samsøe ikke kunne gå ind for, at postbudene kunne overtage sognebudenæs ærinder, så blev der ikke indført en ordning med landpostbudene. Kun blev der langs eksisterende postruter oprettet en række brevsamlingssteder. Ingen af disse kom dog til at ligge i Tikøb kommune i første omgang.

Postudvekslingsstedet på Nykro

I praksis var det dog sådan, at der var mindst et postudvekslingssted, nemlig på kroen Sophienhøj eller Nykro ved Mørdrupkrydset på Kongevejen. Dette var oprettet i 1798, idet Krogerup Gods herfra hentede og bragte

den betydelige post, som det lille gods havde. Også andre har uden tvivl kunnet benytte dette sted, som jo havde daglige postforbindelser via den nye postdiligence, som var blevet taget i brug samme år.

Men historien om postdiligencen på Kongevejen mellem København og Helsingør var imidlertid meget ældre. Et gående postbud – den såkaldte fodpost – der ad Strandvejen gik mellem København og Helsingør allerede i 1600-tallet ophørte i midten af 1700-tallet. Det var dog ikke sådan, at beboerne langs strækningen i den forbindelse fik bragt post. Fodposten hhv. hentede og bragte kun mellem de to endestationer, nemlig postkontorerne i Købmagergade i København og postkontoret i Helsingør.

Helsingørs postkontorer

For Helsingør var et særtilfælde, set med datidens briller. Da Christian IV oprettede et postvæsen i moderne forstand i 1624, blev Helsingør den første købstad, der også fik et postkontor. Præcis hvornår det skete kan ikke bestemmes. Med sikkerhed ved vi, at der i 1652 var en postmester Jacob Carstensen i Helsingør, men der kan udmærket have været flere før ham. Når Helsingør var et særligt sted, hang det naturligvis sammen med Sundtolden og den livlige handel, der fandt sted i byen. Desuden

Med idag Formiddag Kl. 9 $\frac{1}{2}$, at ville bemynde den Postkasse, som er ophængt paa Steengaden, hvor Postbulet tidligere har været, bemærkede jeg, at Kassen først aabnes første Gang om Eftermiddagen Kl. 2; uagtet der afgaar Poster Kl. 7 Morgen og 11 $\frac{1}{2}$ Formiddag; jeg maatte naturligvis antage, at der var steet en fejl Paamalning paa Kassen og vendende mig derfor til Postbulet, hvor jeg til min Forundring erfarede, at Kassens Paamalning var rigtig, og at de Breve, der lægges i Kasserne efter 9 $\frac{1}{2}$ Aften, blive liggende i Kasserne til næste Dags Eftermiddag Kl. 2, for at afgaae med Posten Kl. 3 $\frac{1}{4}$.

Det er ikke Enhver, der altid har Vilighed til at bringe sine Breve til selve Postbulet. Postkasserne i Byen opfyde dog langt fra Hensigten, naar Brevene skulle blive i samme hver Aften til næste Eftermiddag, da Brevene derved blive indtil ca. 24 Timer gamle, inden de ere vedkomne i Kjøbenhavn ibønde, og jeg tør derfor tillade mig at rette den Anmodning til Postvæsenet at imødekomme Publicum med, at Postkassernes Indhold bliver tomt til Forsendelse en Time før hver Posts Afgang.

Helsingør, den 7de August 1867.

J. S. Pontoppidan.

Bekjendtgjørelser.

At de paa Stendommene Nr. 434 paa Steengade, Nr. 517 i Stjernegade og Nr. 75 i St. Manegade anbragte Brevkasser fra Dato tømmedes 4 Gange daglig, nemlig Kl. 9 $\frac{1}{2}$ Formiddag og Kl. 2, 6 $\frac{1}{2}$ og 9 Eftermiddag, samt at de i disse Kasser nedlaagte Breve afgaae, forsaavidt de ere bestemt til Forsendelse med Posten, med det efter hver Kassestømning først afgaaende Jernbanetog; eller udbringes i Byen paa Bydernes nærmest paafølgende Udgangstour, bekjendtgjøres herved.

Det konal. Postcontoir i Helsingør, den 8de August 1867.

N. C. Mühlensteth.

I Helsingørs Avis fra august 1867 kunne man den ene dag læse købmand Pontoppidans kritik af, at den postkasse, der var ophængt på 'Stengaden' først tømmes kl 2 om eftermiddagen uagtet, at der afgår post hhv. kl 7 om morgenen og 11.30 om formiddagen. Isak Pontoppidan, der i øvrigt var farbror til den senere berømte forfatter Henrik Pontoppidan, påpeger, at posten derfor altid bliver forsinket en dag, hvis man ikke har mulighed for at bringe posten til selve posthuset, der dengang lå i Strandgade.

Kritikken er mirakuløst blevet hørt. For allerede dagen efter indrykker postmester Mühlensteth en annonce i samme avis, hvori han bekendtgør, at postkassen fremtidigt vil blive tømt fire gange dagligt, således at de udenbys breve kan blive sendt med det først afgående post-jernbanetog.

Det kunne altså nytte at oplade sin røst - i 1867!

var byen det naturlige overfartssted til Skaanelandene og videre til Norge – områder som jo dengang hørte til det danske rige. Der blev derfor oprettet postruter til Halland, hvor byerne Helsingborg, Lauholm, Halmsted og Falkenberg og Varbjerg blev forbundet. En anden rute var oprettet mellem Stockholm og Hamborg og varetoges af en svensk postmester i Helsingør. Senere oprettedes endnu en postforbindelse mellem Kristiania (Oslo) og København. Også den gik via Helsingør, hvor der også ansattes en norsk postmester. Helsingør havde altså i en årrække både en dansk, en svensk og en norsk postmester.

I 1726 indførtes en kørende postdiligence mellem København og Helsingør, men den medførte ikke brevpost, som fortsat blev befordret med den gående post. I 1772 blev der oprettet en ny kørende postrute fra København via Lyngby, Hirschholm og Niverød. Ruten fulgte den gamle Kongevej, men heller ikke den holdt længe. Først i 1777 overtog postvæsenet selv de kørende poster og oprettede 1. juli samme år en daglig rute mellem hovedstaden og Helsingør. Vognen var imidlertid åben og ikke særlig behagelig at rejse med i dårligt vejr. Postdiligencerne medbragte nemlig også passagerer, hvilket var vigtigt i en tid, hvor der ikke var andre daglige befordringsmidler

mellem de to destinationer.

Amerikansk stagecoach på Kongevejen

Næste udvikling i den sag kom i 1798. Baggrunden var, at den daværende postdirektør og generalmajor Ernst Frederik von Walthersdorff tidligere havde været i Dansk Vestindien og i den forbindelse også aflagt besøg i USA. Her havde han prøvet at køre med en såkaldt "Stage-Coach", som han ved hjemkomsten beskrev som en slags diligence, hvor der indeni var tre bænke med plads til tre på hver. Hertil kom, at der var plads til en tiende passager ved siden af kusken. En sådan diligence forspændt to par heste forekom Walthersdorff yderst velegnet til danske forhold – og her mente han naturligvis den nye komfortable Kongevej mellem København og Helsingør.

Der blev derfor bestilt et sådan Stage-Coach i Philadelphia formedelst 590 rigsdaler. Den ankom adskilt på to skibe til Altona i Holsten og blev fragtet til København og samlet her. Fragten kostede i øvrigt 300 rigsdaler – så i alt var det en betragtelig sum, der blev investeret i dette køretøj. Stage-Coachen var bygget efter et stærkt, men spinkelt amerikansk design.

Ud fra originalen fremstilledes tilige en kopi, der senere indsattes på

En amerikansk stagecoach blev importeret til Danmark i 1798 for at køre på strækningen mellem København og Helsingør som postdiligence. Billedet er som den så ud ifølge en amerikansk afbildning. I Danmark har den efter stor sandsynlighed været malet i postvæsenets gule farve. Vognen medbragte både passagerere og post.

ruten København-Korsør. Men inden kopien stod færdig kunne de rejse-
de mellem København og Helsingør
beundre den nye og imponerende di-
ligence. Det skete helt nøjagtigt den
18. november 1798. Turen, der blev
ført af kusk Jens Pedersen, blev kørt
to gange ugentlig – og et af stoppe-
stederne var som nævnt, Sophienhøj
eller Nykro ved Mørdrupkrydset.

Brevsamlingssteder

Men brev-samlingssteder var altså ve-
jen frem, mente Poststyrelsen. Og det
gik da også ret stærkt. Allerede i juli
1852 var der oprettet brev-samlings-
steder på postruterne over hele Dan-
mark. De første "ikke-personførende
poster" blev oprettet omkring 1852,
men svarede stadig ikke til det land-
postbud, som vi senere skulle komme

Fra 1860'erne indførtes en standardiseret postbrevkasse, som afsendere af breve kunne benytte. Denne type blev senere afløst af en type med lige bund.

til at kende så godt.

I Helsingør købstad havde borgerne også selv måttet hente og aflevere deres post på postkontoret, der dengang lå i Stengade nr 39 (senere Møllers Conditori). Men efter forbillede

fra København hvor postbude havde uddelt post siden 1805, begyndte man en lignende ordning i Helsingør i 1861.

Ordningen på dette tidspunkt var altså, at der eksisterede et posthus i Helsingør – og et i Fredensborg, der som residensby naturligvis havde fået posthus allerede i 1734. I praksis betød det altså, at post, der skulle sendes til folk i det daværende Tikøb Sogn, skulle adresseres enten "pr. Helsingør" eller for det sydvestlige hjørne af sognet "pr. Fredensborg".

I 1858 kom der brevsamlingssted i Humlebæk. Og i en kort periode i 1858-59 var der også brevsamlingssted i Hellebæk. Fra 1860 tillige i Esrum. Et brevsamlingssted var en slags postekspedition, til hvis betjening der ikke krævedes en uddannet postfunktionær.

I juni 1864 kunne man indvie den nye Nordsjællandske Jernbane fra København over Hillerød til Helsingør. Jernbanen, som snart kom til at blive kaldt det mere mundrette "Nordbanen", fik station i hhv. Hillerød, Fredensborg, Kvistgaard og Helsingør. Samtidig med oprettelsen af stationen i Kvistgaard oprettedes også et brevsamlingssted her og i Tikøb. Men stadig skulle borgerne selv hente og bringe post på brevsamlingsstedet – landpostbude var endnu ikke en realitet.

Landposten. Det vil være bekendt, at der ved Hr. Entreprenør G. J. Jesen med Regjeringens Understøttelse fra næste Maanedes Begyndelse indføres en ny Landpostordening i Frederiksborg og Holbæk Amt. Det er noget arbejdet Kgl. som her søges indført, og det er muligt, at der i Begyndelsen vil vise sig enkelte Mangler, men efter den Tids, som Entreprenøren allerede har lagt for Dagen ved at kalde den nye Institution tilLivet, er der neppe Tvivl om, at han vil anvende sin bedste Flid paa at gjøre den saa fuldkommen som mulig. Angaende denne Landposts Ordning har Entreprenøren udstedt følgende Bestemmelser:

Fra 1ste April d. A. vilte følgende Landpostbudtredse blive oprettede:

Under Etrom Brevsamlingstid. 1ste Budtredse: Esbenderup, Søstrup, Græsleb, Falt, Alumf, Haagenstrup, Strandebenderup og Strandborstrup. 2den Budtredse: Dragstrup, Søborg, Daarup, Jyllenstrup og Gillested. 3die Budtredse: Billingstred, Billingebøl, Sønderup, Bregnerød, Høbbjerg, Rødskibe, Bjørhol og Jørle. 4de Budtredse: Alsted, Væsterrup, Elstrup, Havreholm, Hornedy og Hornet. Budgangen er daglig med Undtagelse af Mandag.

3 hver af de ovennævnte Byer vil der ved Generalpostdirektørens Foranstaltning blive ophængt en Brevkasse, som tømmed af Budene, ligesom ogsaa Brevet kunne leveres direkte til Budene til Besørgelse af vedkommende Posthus. Bøerne af de Steder, hvor Brevkasser ere ophængte, have Lovet at have Frimerker tilfalds en detail. Budene vilte tillige ombringe den til Debetene i Byerne og paa Ruten ankomne Post, hvorfor der, naar ikke anden særskilt Afsnit er truffen med mig, betales i maanedevist 16 Sk. for Brevet og Afgifter til en Familie (herfor kunne Mand, Kone, Barn, event. Forældre eller Søskende, naar de tillammen udgjøre en Husstand, samt Læverende), eller 2 Sk. pr. Brev. For Præter betales særskilt saaledes: indtil 6 Pd. 6 Sk., over 6 Pd. 8 Sk., dog bemærket, at Budene ikke have Forpligtelse til at modtage Pletter over 2 Pds. Vægt, men at det vil se, naar den samlede Vægt, som Budet har at bære, ikke overstiger 25 Pd., og Pletter især sig er handtsigt. Hvad der af Pletter ikke kan medtages den ene Dag, henlægges til den næste, forsaavidt Adressaterne ikke forertrækte selv at afhente dem.

Fra avisen "Dags-Telegraphen" den 27. marts 1869.

Betændtgjørelse.

Fra 1ste Febr. at er der i Frederiksborg Postkontor for offentlig Afgang etableret tre Landpostbudtredse, ved hvilke der daglig endaa undtaars uden Udgifter for de Korresponderende og under Postkontorets Ansvar og Kontrol besørger Brev, Afgifter, Brevbreve indtil 50 Ad. og Pletter indtil 2 Punds Vægt bragte til og hentede fra hver af nednævnte Udværlingssteder. Budene udgaa fra Posthuset omtrent Kl. 10¹/₂ Formiddag, foretage Touren gennem Landstierne i den anførte Orden og ankommer at kunne være paa vedkommende Udværlingssted til det vedføjede Klokkeslæt, dog uden at dette kan forstyrres, albedes bestemmt.

Udveglingen foregaar:

3 Die Budtredse

- 3 Bredde hos Skolelærer Kastrup omtrent Kl. 10¹/₂ Form.
  - 3 Danrup hos Trækommand Jend Pedersen omtrent Kl. 11¹/₂ Form.
  - 3 Lille Esbenderup hos Gaardmand Jørgen Olsen omtrent Kl. 12¹/₂ Efterm.
  - 3 Hærsted hos Gaardmand Brandt Jensen omtrent Kl. 1 Efterm.
  - 3 Sønder hos Gaardmand Peder Pedersen omtrent Kl. 1¹/₂ Efterm.
  - 3 Jonstrup hos Gaardmand Niels Andersen omtrent Kl. 1¹/₂ Efterm.
  - 3 Sandrup hos Kællær Christian Andersen omtrent Kl. 2¹/₂ Efterm.
- Frederiksborg Postexpedition i Februar 1870.
J. Nielsen.
tona.

Liste over postudvekslingssteder i Frederiksborg Amts Tidende 1870.

Landposten.

Fra Hellebæk dagl., S. undt.:

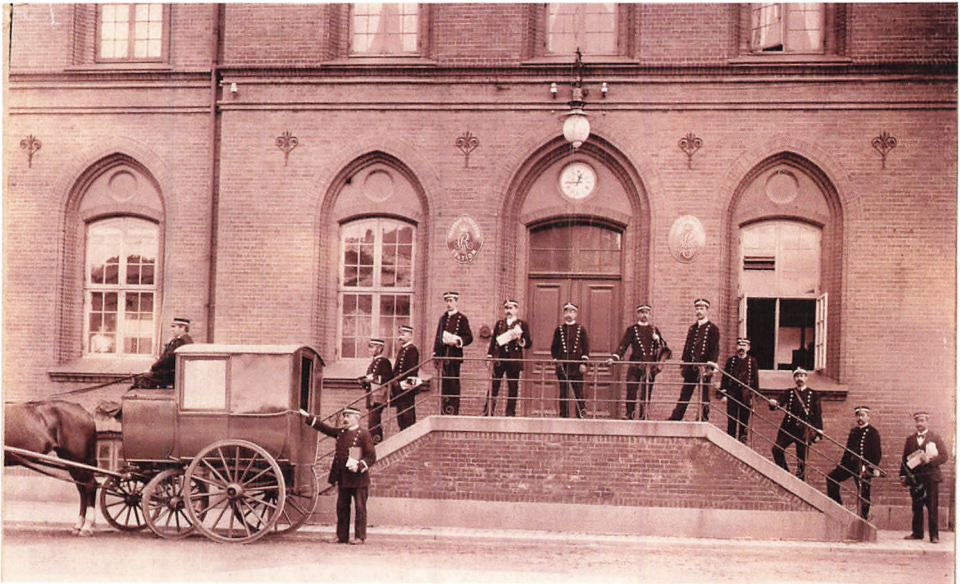
7 og 11¹/₂ Fmd (fra 10de Septbr. til 15de Maj kun 11¹/₂ Fmd) gennem Hellebæk, Nalsgaard, Bøerne, Nordby; tilb. i Hellebæk 3 og 11 Efterm. (Tillige Kassebetømming) 11¹/₂ Fmd gennem Agerup, Elbstrup til Sønder; tilb. over Vorholm, Højerød, Sølvme; tilb. i Hellebæk 6 Efterm.

Fra Helsingør dagl., S. undt., 10¹/₂ Fmd: ad Strandengen til Vindelbøl, gennem Tivverrup, Nordrup, Mariana, ad Kongenej; tilb. i Helsingør Kl. 6¹/₂ Efterm.

ad Hellebækvejen (144stræket) til Teglstrop Vejen, ad Sotomøjen til Nygaard, over Nørsgaard, Gurre, ad Gurrenejen tilb. i Helsingør 6¹/₂ Efterm. (Tillige Kasse for begge Ruter).

Fra Helsingør dagl., S. undt., 10 Fmd. (med Kassebetømming) gennem Agerup, Røstrop, Tøll, Hvo, Danstoft, Sleiten, Overste Torp til Hørbente Torp og tilb.

I Frederiksborg Amts Avis kunne denne oversigt læses 30.11.1877.

*Helsingør
postbude
er foto-
graferet
udenfor
posthuset i
Helsingør.
Bemærk
postvognen
til venstre,
antagelig
den, der
kørte til
Hornbæk.
De fleste
ansatte i
Helsingør
var bypost-
bude, men enkelte betjente landruterne, bl.a. til Nygaard-området.*

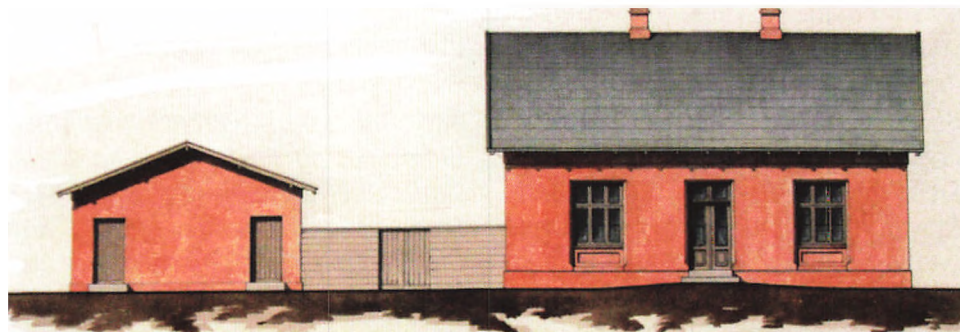
Første forsøg i Nordsjælland

I 1865 skete der imidlertid det, at stationsforstander og brevsamler G. J. Jessen på Holte Station ansøgte Poststyrelsen om et tilskud på 50 rigsdaler årligt mod til gengæld at påtage sig omdeling og indsamling af post i Holte postdistrikt. Poststyrelsen afsløgte imidlertid andragendet, da man stadig betragtede postomdeling på landet som postvæsenet uvedkommende.

Imidlertid lod Jessen sig ikke slå ud så let. Han udsendte en pjece om ideen, og han begyndte at skrive i aviserne. Til slut landede forslaget derfor alligevel i Rigsdagen, og i december 1868 blev det vedtaget at gennemføre ordningen, som beskrives her:

"Der er sluttet Overenskomst med Hr. Jessen om, at han fra den 1ste

Januar 1869 at regne som Landpostbudentreprenør skal overtage i Frederiksborg og Holbæk Amter at stille det fornødne Antal Bude for at indsamle Breve til Aflevering paa nærmeste Postkontor, Postekspedition eller Brevsamlingssted. Budgangen skal finde Sted efter en approberet Plan, Postkasserne, for hvis Anbringelse Generalpostdirektionens Samtykke skal erhverves, skulle tømmes daglig undtagen Søndag, første Juledag, Langfredag og Valgdagene, og Budene skulle tillige kunne modtage Breve direkte af Beboerne til Aflevering paa Posthuset, forsaavidt derved ikke foraarsages Ophold eller Afvigelse fra Routen. Postvæsenet skal yde Entreprenøren et Rentefrit Forskud af 3000 Rdl., der skal tilbagebetales inden Udløbet af 5 Aar, skal anskaffe

Den yderst beskedne Kvistgaard Station som den så ud ved Nordbanens indvielse i 1864. I bygningen til højre var der postekspedition fra 1864 til 1999. Allerede få år senere udvidedes bygningen til det tredobbelte.

I Tikøb er der lidt usikkerhed om hvor brevsamlingsstedet blev placeret, men alt tyder på, at det var i dette hus på nuværende adresse Fredensborgvej nr. 18. Billedet er fra begyndelsen af 1940'erne, hvor posten sandsynligvis endnu ikke var flyttet til en adresse på nuværende Hornbækvej 447.

Brevkasserne og betale Entreprenøren 1 Rdl. maanedlig for hvert Sted, der er anbragt en Brevkasse. Desuden skal Entreprenøren kunne benytte sine Bude til paa deres Toure at anbringe saadanne ankomne Postsager, om hvis Tilbringelse han

har indgaaet Overenskomst med Beboerne, og Postembedsmændene skulle efter Evne bidrage til, at hans Foretagende i denne retning kan Gjennemføres paa den heldigste Maade".

Annoncen på modsatte side viser en såkaldt Postliste for Hellebæk posthus i 1884. Her kan bl.a. se landpostbudenes ruter og hvornår posten ankommer.

Postliste

for

Hellebæk Postexpedition,

approberet den 21de Maj 1884.

Kontoret er aabent:

Hverdage fra Kl. 9 til 12 Formiddag og fra Kl. 2 til 7 Eftermiddag,
Søn- og Helligdage fra Kl. 8 til 9 Formiddag og fra Kl. 12 til 2 Efter-
middag.

Kontoret lukkes $\frac{1}{2}$ Time, nemlig fra Kl. 10 $\frac{1}{2}$ til 11 Formiddag.

Indbetaling af Postanvisnings- og Postopkrævningsbeløb, Pengebreve og
Pakker med og uden angiven Værdi samt Bestillinger paa Tidender
og Tidsskrifter modtages under hele Expeditionstiden.

Omdelingen af den ankomne Post finder Sted:

- a. For første Omdelingskreds (Hellebæk—Nalsgaard—Norbstov) vedkommende:
i Tidrummet fra 15de Maj til 15de September daglig Kl. 6 $\frac{1}{2}$ og
11 a 11 $\frac{1}{2}$ Formiddag og i den øvrige Tid af Aaret hver Dag Kl.
11 a 11 $\frac{1}{2}$ Formiddag med Brevpost og Pakkepost samt Brevkassese-
tømning.

Desuden finder Brevkassese-tømning Sted fra 15de Maj til 15de
September daglig Kl. 6 $\frac{1}{2}$ og Kl. 8 $\frac{1}{2}$ Aften og i den øvrige Tid af
Aaret daglig Kl. 8 $\frac{1}{2}$ Aften.

- b. For andet Landpostbuds-kreds (Hellebæk—Saunte) vedkommende: hver Dag
undtagen Søndag Kl. 11 a 11 $\frac{1}{2}$ Formiddag med Brevpost og Pakke-
post samt Brevkassese-tømning.

- c. Til Brevsamlingsstedet i Hornbæk afgaaer fra Postexpeditionen hver Dag
Kl. 11 Formiddag en kjørende Post med Brev- og Pakkepost, som
strax efter Ankomsten til Brevsamlingsstedet Kl. 12 a 12 $\frac{1}{2}$ Middag
bliver omdelt i Hornbæk.

Brevkassen ved Postexpeditionen tømmes $\frac{1}{4}$ Time før Postens Af-
gang.

Posternes Ankomst og Afgangstider:

I Tidrummet fra 15de Maj til 15de September

afgaaer Posten daglig Kl. 6 $\frac{1}{4}$ Formiddag og Kl. 7 Eftermiddag,
ankommer Posten daglig Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formiddag og Kl. 9 Eftermiddag.

Den øvrige Tid af Aaret afgaaer Posten daglig Kl. 6 $\frac{1}{4}$ Formiddag
og ankommer Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formiddag.

Fra Brevsamlingsstedet i Hornbæk ankommer Posten daglig Kl. 5 $\frac{3}{4}$
Formiddag og afgaaer Kl. 11 Formiddag til Brevsamlingsstedet.

Udgangspunkt for en mere permanent løsning

Kontrakten, der skulle gælde i fem år, nævner altså først til sidst, at budene også skal aflevere breve til beboerne. Det var med andre ord ikke det vigtigste i ordningen. Ordningen blev imidlertid aldrig en succes. Det står uklart om Jessens startkapital var for lille, eller om det slog fejl at få aftaler i stand med landbefolkningen om postbefordringen. Men inden årets udgang måtte Jessen give fortabt - og vi kender faktisk ikke til, om ordningen nåede at blive indført i hele Tikøb Sognekommune. Som det fremgår af en gengivet annonce eksisterede ordningen i kommunens nordvestlige del, hvor bl.a. Hornbæk var omfattet af ordningen under Esrom postkontor.

Men helt forgæves var Jessens indsats ikke. Faktisk overtog Postvæsenet selv de fleste af Jessens bude. Og nu kom der endelig gang i udviklingen, idet antallet af postudvekslingssteder mangedobledes i de følgende år. Men vi skal helt frem til 1876/77, da de første 15 reelle omdelingsruter på landet blev oprettet i Københavns omegn samt i Nordsjælland. Dermed var endelig et landpostvæsen ved at blive etableret – et landpostvæsen, der radikalt ændrede den måde, man kommunikerede med hinanden.

Det blev da også hurtigt sådan, at

folketingets medlemmer konkurrerede med hinanden om at få denne ordning indført i deres del af landet. Kun i Vestjylland, dele af Himmerland, det nordligste Vendsyssel samt på Læsø var man endnu i 1891 uden direkte omdeling, men måtte nøjes med postudveksling.

Postudbringning i Nordsjælland

I Nordsjælland kunne man efterhånden få udbragt post til samtlige husstande. Det skete fortsat fra hhv. Helsingør og Fredensborg postkontorer, hvorimod der ikke var udgående postbude fra brevsamlingsstederne. Det var dyrt for Postvæsenet at oprette disse ruter samt opsætte mindst én postkasse i samtlige landsbyer. Men indtægterne indfandt sig snart. Dels fordi postforsendelsernes antal steg meget kraftigt, dels fordi det nu blev muligt for aviser og blade at forøge abonnenternes antal ved den sikre leveringsform, som postbudene sørgede for.

Ved Nordbanens indvielse i 1864 var der altså brevsamlingssteder i kun Kvistgaard og Tikøb. I Kvistgaard var posthuset etableret på stationen, hvor det var personalet, som varetog modtagelsen af post samt mindre postekspeditioner. Posthuset var underlagt Helsingør Postkontor. I Tikøb, der var underlagt Fredensborg Postkontor, gjorde man det samme, men

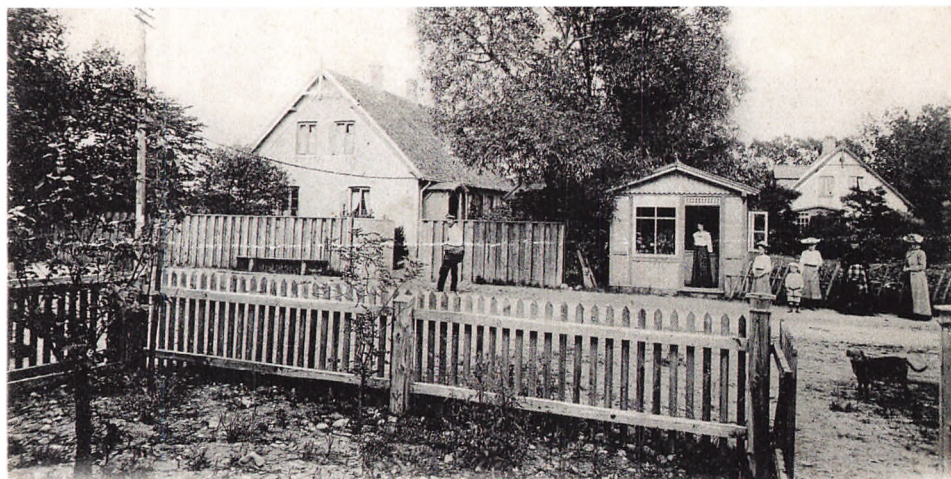
I Hellebæk ansattes i 1889 postmester Carl B. Hagen, som ses til venstre. Hans assistent - senere fuldmægtig - var Fr. Peter Emil Lindegaard, der ses til højre.

her var det en ikke-embedsmand, der varetog opgaven, da man jo ikke her havde nogen station. Præcis hvor det første posthus lå i Tikøb vides ikke med bestemthed. Men efter al sandsynlighed lå posthuset fra 1864 og helt frem til 1954 på nuværende adresse Fredensborgvej 18. I dette hus indrettede Knud Bille Thomsen nemlig høkerbutik i 1862. Og det kan meget vel have været ham, der to år efter overtog hvervet som brevsamler. I alt fald vides det med sikkerhed, at den efterfølgende ejer af huset, skrædder Jørgen Petersen og senere hans enke, Nielsine Petersen, var udnævnt til postekspeditør i Tikøb.

Posten til Tikøb kom via Fredensborg Postkontor - og fra Tikøb udgik senere også egne landpostbude.

Postmester i Hellebæk

På Nordkysten af Tikøb Kommune var der derimod ingen posthuse mellem Helsingør og Esrum før end i 1878, hvor der indrettedes en postekspedition i Hellebæk. I en postekspedition kunne kunderne få udført flere forretninger end på et brevsamlingssted. Postekspeditionen var underlagt et postkontor med den daværende postmester, mens postekspeditionen var ledet af en embedsmand. Som oftest var der tale om den lokale stationsforstander, men i Hellebæk var der jo dengang ingen station, så det var den lokale strandkontrollør, der fik jobbet. Fra en postekspedition oprettedes desuden egne postruter, således at postbudene sorterede og udgik på deres rute fra Hellebæk – i stedet

Hornbæks brevsamlingssted blev oprettet i 1878. Posthuset var underlagt postkontoret i Hellebæk, men havde egne landpostbude, der udbragte posten til de lokale beboere. Posthuset lå på nuv. adresse A.R. Friis Vej 4.

for fra Helsingør.

På grund af det tiltagende landliggerliv i Hellebæk blev postekspeditionen formentlig 1. oktober 1889 ændret til postkontor. De mange københavnere, der var her om sommeren krævede bedre og bedre forhold. Allerede inden da havde Hellebæk etableret to landpostruter fra Hellebæk og en fra brevsamlingsstedet i Hornbæk. De to første ruter gik hhv. fra Hellebæk over Aalsgaard og til Nordskov samt fra Hellebæk til Saunte. Ruten i Hornbæk udgik fra brevsamlingsstedet, og postbudet der måtte vente til postvognen ankom fra Hellebæk. Derimod uddeltes post fra kl 11 hver dag i Hellebæk – om

sommeren endog også fra kl 6.30 om morgenen.

I 1889 fik Hellebæk således sin egen postmester. Hans navn var C. J. B. Hagen. Det var et af de mindste posthuse, da der om vinteren kun boede omkring 500 mennesker. Posthuset blev fra begyndelsen indrettet i den ejendom, der senere blev kendt som "Villa Carlo" på Strandvejen i Hellebæk. Senere – i 1891 – blev postkontoret flyttet til det daværende Aalsgaard Hotel og i 1895 atter flyttet – denne gang til Strandvejen i Boderne. I 1906 kom postkontoret til at ligge på Hellebæk Station, men i 1917 atter flyttet til Aalsgaard. Samtidig oprettedes eget postdistrikt i Aalsgaard, hvorved

Det er ikke afklaret hvor Snekkerstens brevsamlingssted lå i perioden 1882-89, men fra 1889 var adresse nuv. Strandvejen 182. Her boede brevsamler Jens Jonassen, der havde jobbet i over 18 år.

Hellebæk postdistrikt formindskedes betydeligt. Og i 1926 var det slut med værdigheden som postkontor. Hellebæk reduceredes til postekspe-

dition – samtidig med postmester Hagens pensionering.

Hornbæk får brevsamlingssted

Den 1. juni 1878, samtidig med oprettelsen af en kørende post mellem Helsingør og Hornbæk, blev der oprettet et brevsamlingssted i Hornbæk. Posthuset lå da på den daværende 1. Tangvej (nu A. R. Friis Vej nr 4). Det blev bestyret af den navnkundige frøken Christiane Buck, der havde "posten" fra 1878 til 1906.

Ved Hornbækbanens åbning den 22. maj 1906 oprettedes postkontor på den nye station, og først fra dette tidspunkt var postadressen "pr. Hornbæk" – før da var adressen "pr. Hellebæk". Samtidig blev byerne Horneby, Hav-

reholm og Villingebæk lagt under Hornbæk Postkontor og skulle altså herefter også skrive "pr. Hornbæk".

Hornbæk postkontor blev nedgra-

I 1915 byggedes en sommerpostekspedition i Snekkersten. Det gule posthus, der ses bag de fire postbude lå lige syd for Snekkersten Station. De to midterste er sommerpostbude, der ikke var fast ansatte - de har da heller ingen regelmenteret kasket. De to yderste er brødre, hhv. Emil og Robert Børgesen.

deret pr 1. september 1987 da byens postmester gennem 20 år, Poul Svenstrup blev pensioneret og afløst af postbestyrer Ole Conradsen. Herefter var der postekspedition – eller posthus som det senere blev kaldt - frem til 2013.

Snekkersten Brevsamlingssted fra 1882

Det næste posthus i Tikøb Kommune blev taget i brug den 15. maj 1882 i

Snekkersten. Der var ganske vist i 1879 oprettet et trinbræt på Nordbanen ved Snekkersten, men der var ikke tale om nogen station, blot en holdeplads for nogle af togene. Brevsamlingsstedet kom derfor til at ligge på andre adresser. Den første adresse er ukendt, men fra maj 1889 kom posthuset til at ligge på Strandvejen (nuv. nr. 182), og fra 1894 skulle man ikke længere skrive "pr. Helsingør", men "pr. Snekkersten" på den post, der skulle til de husstan-

Denne bygning var Espergærdes første stationsbygning - bygget i 1898. I 1902 blev den afløst af en større muret bygning lige nord for - og i stedet indrettedes huset her til sommerpostekspedition.

Billedet er fra ca 1924 og viser postpersonalet ud for sommerposthuset i Espergærde. Herren i habit er sandsynligvis den postekspedient, som postvæsenet sendte ud for at passe ekspeditionen i sommermånederne. Postbudet på hug er Emil Olsen, og budet længst til højre er Hans Sennels.

de, der lå i det nyoprettede Snekkersten Postdistrikt.

Brevsamlingsstedet blev her ledet af den navnkundige skipper Jens Jonassen, der senere erindrede følgende om sin tid som brevsamler:

"I maj 1889 blev jeg ansat som brevsamler under Helsingør. Det var et åndsfortærende arbejde, særligt da der aldrig gaves nogen frihed fra fem om morgenen til elleve om aftenen. Et meget stort distrikt var det, og mange ubehageligheder fulgte med. Enhver der holdt et blad, der udeblev – det skete tit – mente de havde ret til at være grove, endskønt vi ingen skyld havde. Det skete altid ved, at bladpakkerne blev afgivet til andre

stationer, og dels ved forsømmelse enten fra udgiveren eller fra posthuset i København. Det hjalp ikke at vi sagde, at vi skulle rekvirere dem; det kunne de ikke være tjent med, og hvad andet de kunne sige. Men gudskelov, nu er det forbi, efter hvad jeg har været det i 18½ år."

Sommerpostekspeditionen i Snekkersten

Fortællingen stammer fra tiden efter den 1. maj 1907, da brevsamlingsstedet var blevet flyttet op på Snekkersten Station. Først fra 1916 blev brevsamlingsstedet forfremmet til postekspedition. I mange årtier var det dog alene en sommerpostekspe-

Om vinteren måtte postkunderne betjenes på selve stationen. Her ses lugen til højre i billedet, medens lugen til venstre var billet salg. I vintermånederne havde stationsforstanderen ansvaret for postvæsenets drift. (Foto: JBM 1955)

Bekjendtgjørelse.

I Tidsrummet fra 1ste Maj til 30te September d. A. vil der i Snekkersten blive oprettet et midlertidigt Brevsamlingssted, underlagt Helsingørs Postkontor.

Dets Virksomhed vil kun omfatte Expeditionen og Omdelingen af Brevpostsager (Breve og Aviser m. m.) til og fra Beboerne i Fiskerlejerne Snekkersten og Skotterup, med Kronborg Teglgård som Grænse mod Nord og Egebæksro mod Syd, samt paa de 2de Vest for Snekkersten liggende Ejendomme Meulenborg og Borupgaard.

De til Beboerne i dette Distrikt ankomne Breve og Aviser m. m. ville blive omdelte to Gange daglig, nemlig Kl. ca. 10 $\frac{1}{4}$ Form. og ca. 8 $\frac{1}{2}$ Eftm., ligesom de fra Beboerne paa Brevsamlingsstedet indleverede, eller i sammes Brevkasse nedlagte, eller af Budene paa deres Omdelingsroute indsamlede Forsendelser ville, for saa vidt de skulle befordres i sydlig Retning, blive afsendte med de fra Helsingør Kl. 5.40 Form. og 4 Eftm. afgaaende Posttog.

Omdelingen af Pengebreve og Pakkesager vil derimod som hidtil ske ved det faste Landpostbud i Helsingørs 1ste Budkrøls.

Publikums Opmærksomhed henledes særlig paa Nødvendigheden af, at de til Beboerne i dette midlertidige Brevsamlingssteds Omdelingsdistrikt bestemte Forsendelser forsynes med nøjagtig Adresse og med Tilføjningen: „pr. Snekkerstens Brevsamlingssted“, for at Forsinkelser kunne undgaaes.

Helsingørs Postkontor, den 26. April 1887. N. C. Mühlensteth.

I Helsingør Avis i april 1887 kunne man læse om Snekkerstens sommer-brevsamlingssted. Bemærk, at man i dette tidsrum skulle skrive "pr. Snekkersten Brevsamlingssted".

Bekjendtgjørelse.

Fra den 1ste Maj til den 30te September d. A. vil der paa Stoppepladsen ved Snekkersten være oplægt en Postbrevkasse, hvori utrankerede, eller med Frimærker frigjorte, løse Breve, der ønskes afsendte med det Kl. 4 Eftm. fra Helsingør afgaaende Jernbanetog, kunne nedlægges.

Helsingørs Postkontor, den 26. April 1887 N. C. Mühlensteth.

Bekjendtgjørelse.

At der i Maanederne Juli, August og September d. A. vil blive etableret en midlertidig Landpostbudgang, omfattende Esromvejen indtil Mølledeals Mølle, Gurrevejen indtil Montebello, Kongevejen samt Byerne Rørtang og Mørdrup, medens de faste Landpostbudgange forblive uforandrede i den øvrige Del af Aaret, bekjendtgjøres herved.

Helsingørs Postkontor, d. 29. Juni 1888.

Bekjendtgørelse.

Fra 1ste April udgaa Landpostbudene fra Helsingør Postkontor:

Daglig Kl. 9 Form. (Maj til Oktober 8 $\frac{1}{2}$) samt endvidere paa Hverdage Kl. 2 $\frac{1}{2}$ Eftm. ad Søndre Strandvej til Kronborg Teglgård, Rønnebærralle, Kongevejen indtil Klostermosegaardsvvej, Klostermosegaard, Christinehøj, Kronborg Ladegaard, ad Esrom-, Gurre- og gl. Hellebækveje og Nordre Strandvej til Teglstrop Hegn samt til de mellemliggende Veje og Steder.

Hverdage Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Form.

ad Kongevejen fra Klostermosegaardsvvej til Rørtang, Karlsgaard og Nygaard samt mellemliggende Veje og Steder.

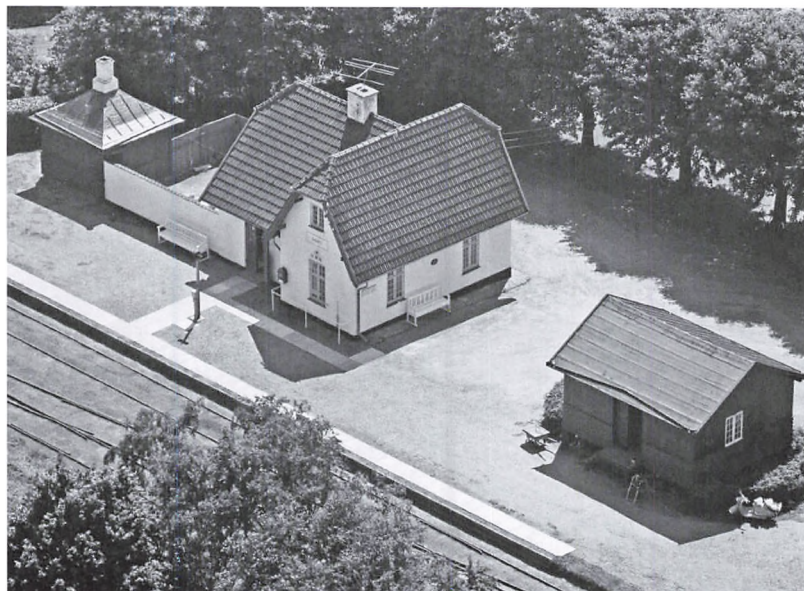
Samtidig henlægges Ejendommen „Flyndergaard“ under Espergærde Postdistrikt.

Endvidere finder der i Tiden fra 15. Maj til 15. September Ombæring Sted

Hverdage Kl. 8 $\frac{1}{4}$ Aften til Beboerne, boende Øst for en Linie fra lille Julebæk over Kronborg Ladegaard, Rønnebærralle og Kronborg Teglgård.

Helsingør Postkontor, Marts 1888.

Bohn.

Saunte station afgav også lokaler til en postekspedition frem til 1970.

(foto:1959)

dition. Det betød, at postafdelingen kun var betjent af en postekspedient i sommermånederne. I vintertiden, kunne ekspeditionerne klares af DSB-personalet på stationen.

Imidlertid blev pladsforholdene i stationsbygningen en udfordring om sommeren, hvor antallet af indbyggere i byen steg voldsomt. Derfor blev der i 1915 bygget en helt ny postbygning lidt syd for stationsbygningen. Men det var stadig kun et sommerposthus – om vinteren flyttede postekspeditionen tilbage til stationsbygningen. Og de midlertidige postekspeditører blev sendt tilbage til deres normale arbejde på et andet posthus. Denne ordning fortsatte helt

frem til 1963, idet den lille postbygning dog blev nedrevet i 1955, da en ny stationsbygning blev opført. Stationsbygningen rummede nemlig også posthus. Posthuset i Snekkersten lukkede og slukkede imidlertid i efteråret 1998 – og kunderne blev henvist til posthuset i Prøvestenscentret.

Espergærde får brevsamlingssted

Det næste posthus i den gamle Tikøb Kommune var Espergærde. Den 1. maj 1901 blev der på Mørdrupvejen mellem Strandvejen og Kystbanen oprettet et brevsamlingssted. Samtidig fik Espergærde Fiskerleje samt Mørdrup og en del af Tibberup adressen "pr. Espergærde". De to sidst-

Kvistgaard Postekspeidition fotografert i september 1989. Ekspeditionen lukkede 10 år senere.

nævnte byer havde indtil da haft adressen "pr. Kvistgaard", mens selve Espergærde havde haft adressen "pr. Snekkersten".

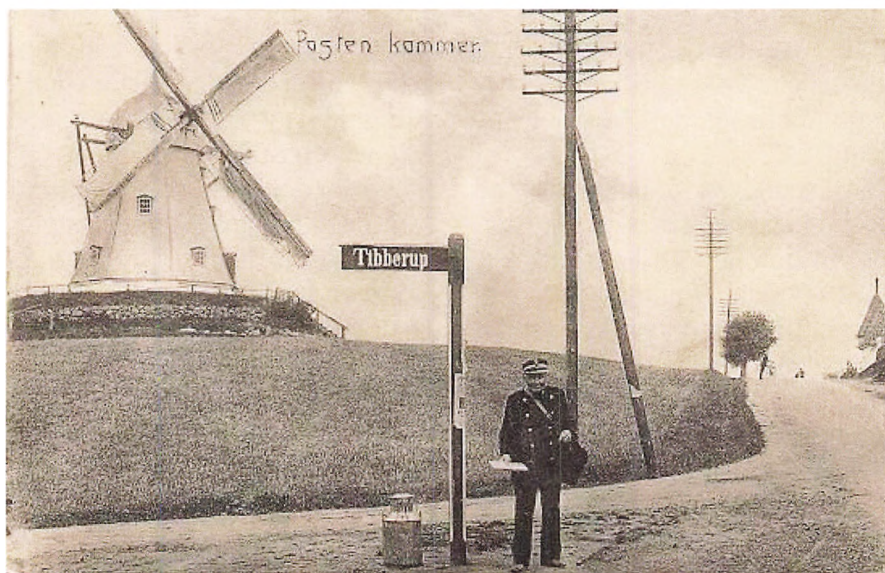
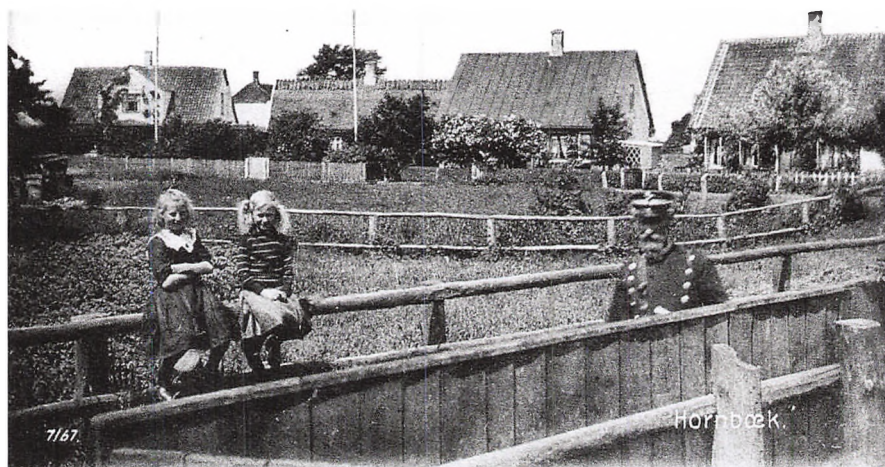
Både Espergærde, Snekkersten og Humlebæk havde i øvrigt det særkende, at de alle i en lang årrække kun var såkaldte "sommerpostekspeiditioner". Det betød i praksis, at der i vinterhalvåret var færre ansatte, og at posthuset da kun havde status af brevsamlingssted. Det kan måske i dag virke overraskende, men denne status holdt sig i Espergærde faktisk helt frem til 1964 – først da ombygges posthuset på Espergærde Station og posthuset blev "helårs".

Endelig bør det nævnes, at der i Espergærde Centret var et postindleveringssted i perioden 1967-77, indtil

det nuværende posthus blev taget i brug. For god ordens skyld skal det bemærkes, at Espergærde dengang ikke var "postkontor", selvom de lidt flot skrev det på deres "nummersedler". Der var nemlig ingen postmester i Espergærde. Men selv i Espergærde løb tiden fra et traditionelt posthus. I 2016 lukkede også det store posthus, og i en periode flyttede postfunktionen – under noget mere beskedne vilkår – ind i Espergærde Vinforretning. Senere flyttede funktionen over i SuperBest (nu Meny) – efter at pakkeposten i en kort periode havde været hos købmanden i Mørdrup.

Saunte Postdistrikt

Og endelig skal vi frem til 1906, da det sidste ordinære posthus åbnede i

Landpostbude var så populære, at de ofte blev gengivet på postkort. Øverst et eksempel fra Hornbæk og nederst fra Tibberup Mølle. Det er Gammel Strandvej til højre og nuv. Tibberup Møllevej til venstre. Det er netop fra dette sted Elith Reumert beskriver landpostbud Jørgen Olsen.

den gamle Tikøb Kommune, nemlig i Saunte. Brevsamlingsstedet blev åbnet samtidig med Hornbækbanens åbning i 1906. Det var dog et "Brevsamlingssted med udvidede Forretninger", som det hed i postsproget. Det betød i praksis, at det næsten havde samme funktioner som en postekspedition. Det betød bl.a. også, at adressen på breve til Saunte med omliggende landsbyer skulle adresseres "pr. Saunte". Posthuset i Saunte blev i 1916 ophøjet til en rigtig postekspedition, men der var kun en enkelt person til at passe alle funktionerne – d.v.s. både posthus, billetsalg, pakhus og sporskifte. Det betød, at stationsbestyrer Juliane Hansen i 1925. På grund af travlhed havde hun ikke fået stillet et sporskifte rigtigt, og det medførte en mindre kollision mellem to tog på baneterrænet. Ingen kom til skade, men Juliane Hansen blev degraderet til i stedet at passe trinbrættet ved Kildekrog, hvor der hverken var sporskifte eller posthus.

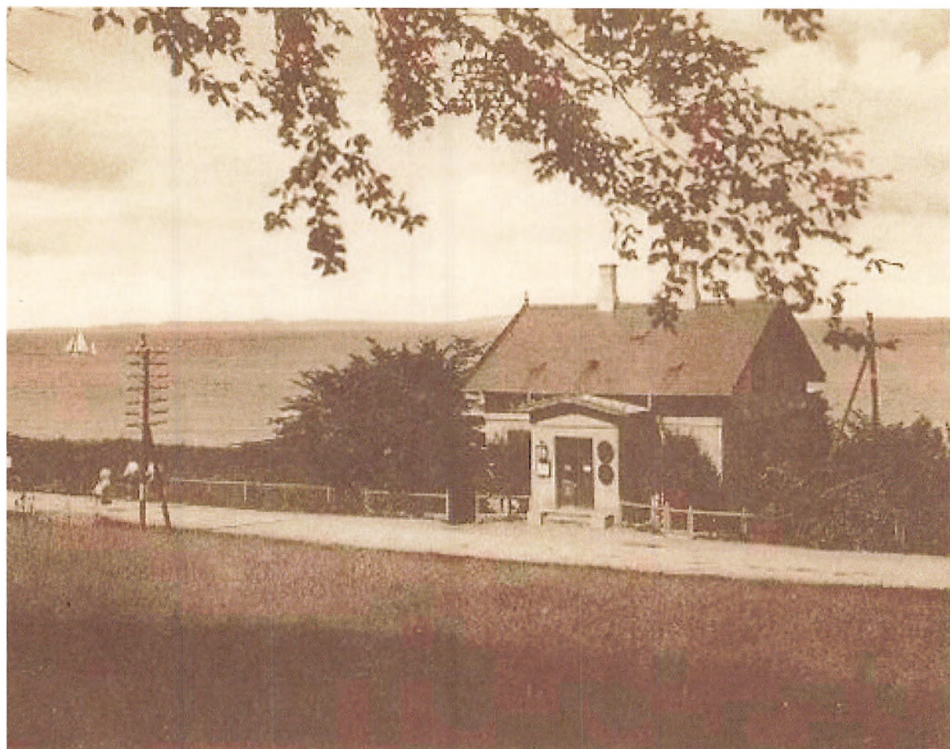
Allerede med udgangen af marts 1970 var det imidlertid slut med et selvstændigt Saunte postdistrikt. Postekspeditionen blev nedlagt – og postadressen "3130 Saunte" forsvandt. Herefter skulle postforsendelserne hertil adresseres "3100 Hornbæk".

Kvistgaard postekspedition

Men tilbage til den ældste posteks-

Landpostbud Mads Holst på sin rute fra Snekkersten Posthus i 1911 - her på Borupgaard. Han var oprindelig landmand, men blev ansat ved postvæsenet i 1907. I 1919 blev han bypostbud i Helsingør.

Hellebæk Postkontor lå i perioden 1895-1906 i dette hus på Ndr. Strandvej nr. 170. Indtil da havde kontoret haft til huse på Aalsgaard Hotel 1891-95 - og i perioden 1886-91 i den senere "Villa Carlo" på Ndr. Strandvej nr. 108. Efter 1906 lå kontoret på Hellebæk Station.

pedition i samme lokaler: Kvistgaard Postekspedition. Som nævnt oprindeligt brevsamlingssted, men fra 1882 – måske endda før – skulle området beboere skrive "pr. Kvistgaard" på deres post. Den 1. september 1888 blev posthuset ophøjet til postekspedition, og lederen af postekspeditionen var også her identisk med lede-

ren af jernbanestationen. Kvistgaard Postdistrikt var stort. Fra Gurre og Ørsholt i nord, Lille Esbønderup og Tinkerup mod nordøst, Reerstrup og Brunemarken i vest til og med Toelt, Nybo og Kelleris i syd. Mod øst omfattede distriktet hele Mørdrup landsby og hele Tibberup landsby. Kun kystdistriktet og fiskerlejet Espergærde

Postbudene ved Espergærde postekspedition fotograferet omkring 1930. Budene har nu fået cykler - også ekstrabudet til venstre, som ikke har uniform. De to andre herrer med civilt tøj er hhv postassistenten og postekspedienten, der kun var ansat i sommerperioden. De tre uniformerede postbude er fra venstre: Hans V. Sennels, Emil Olsen, Carl V. Larsen.

hørte til Snekkersten.

Det store postdistrikt, som Kvistgaard endnu har, stammer netop fra denne periode i sidste halvdel af 1800-tallet. Endnu strækker postdistriktet sig nemlig helt fra "Humlebæk-krydset" i syd til "Ørsholt" i nord, og fra Kelleris og Lille Toelt i øst til Reerstrup og Brunemarken i vest.

I en kort årrække i 1890'erne var Humlebæk posthus underlagt Kvist-

gaard, men ved Kystbanens åbning i 1897 ændredes forholdene atter. Kvistgaard Posthus havde imidlertid helt fra starten i 1864 og til nedlæggelsen her i april 1999 haft til huse i de samme lokaler – og det gjorde faktisk posthuset til Nordøstsjælland's ældste i samme bygning.

Men det var jo allerede da længe siden, at posten blev sorteret og bragt ud fra Kvistgaard Posthus. Da posten

Da Snekkersten Station fik ny stationsbygning i 1955, blev posthuset permanent flyttet ind på selve stationen, hvor kunderne blev ekspederet side om side med kunderne til DSB's billet salg. De to salgsluger ses på billedet.

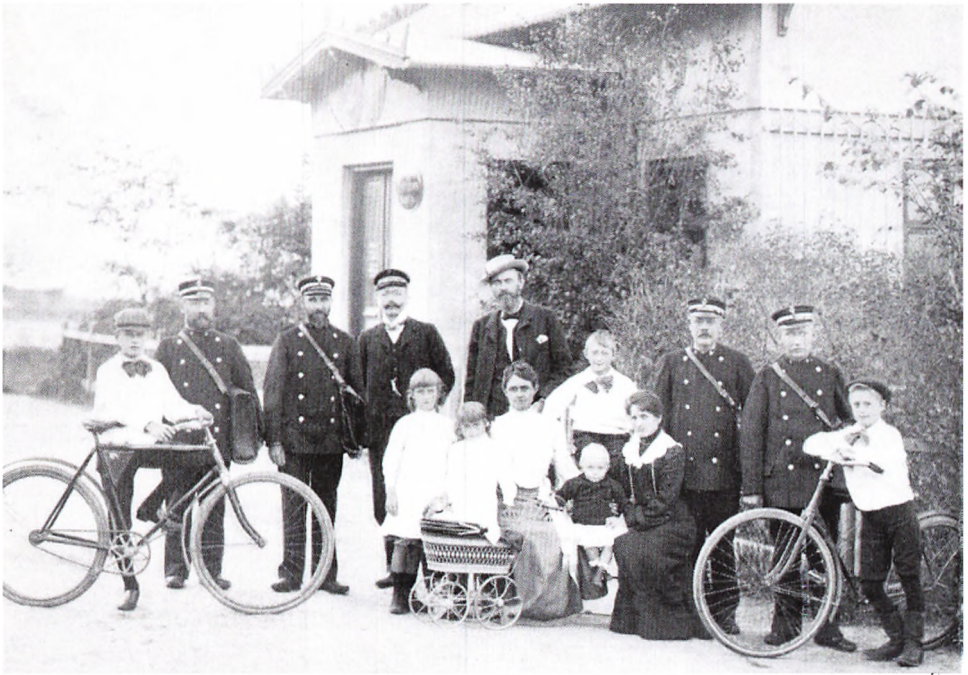
i 1984 ikke længere blev bragt med Nordbanen, så forsvandt idéen med den lokale postbehandling, og efter få år flyttedes denne til Espergærde Posthus. Det var med andre ord lidt en "tom skal", der blev nedlagt i Kvistgaard med udgangen af april måned 1999.

Postbudenes betydning

Det forhold, at der i slutningen af 1800-tallet – ikke kun i købstæderne

– men også på landet blev daglige postomdelinger samt regelmæssige og daglige postkassetømninger, gav danskerne en unik mulighed for at kommunikere på en helt ny måde. I virkeligheden var der her tale om et tigerspring frem i udvikling. Et tigerspring på linje med den digitale revolution, som vi har set godt et århundrede senere.

For den almindelige familie i slutningen af 1800-tallet var det nu plud-

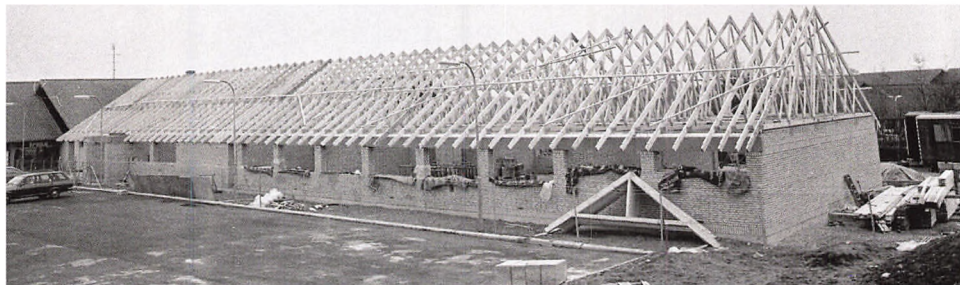

Hellebæk Postkontors personale samt i forgunden familien Hagen - fotograferet foran postkontorets bygning i Boderne. Fra venstre ses postbud Frederik Norlin, postbud Hans Peter Jensen, postfuldmægtig Fr. P. E. Lindegaard, postmester Carl Hagen, postbud Emil Norlin og postbud Laurits Bakke. Desuden var ansat en postassistent, som ikke er med på billedet.

seligt muligt at sende et brev den ene dag – og regne med at det i langt de fleste tilfælde ville være fremme hos modtageren dagen efter. Hvis det var indenbys i en købstad og brevet blev sendt om morgenen, var der tilmed tale om at det kunne komme ud med den sene ombæring samme dag!

Elith Reumert i Tibberup

Athalia og Elith Reumert, som senere slog sig ned i Villa Mary-Hill i Espergærde, havde i sommeren 1890 lejet sig ind på Tibberup Møllegaard. Elith Reumert skrev senere sine erindringer, og det fremgår, at han netop dette år skiftede job fra Folketeatret

Efter en lidt omskiftelig tilværelse, hvor Espergærde Postekspedition indtil 1964 havde haft til huse i hhv. den oprindelige stationsbygning fra 1898 og den nyere ved siden af, så blev der i perioden 1967-77 indrettet et posthus i Espergærde Centret. I 1976-77 blev det nye posthus bygget.

(Foto: A S Rubæk)

til Det Kgl. Teater. Det gav lidt urolige nerver, men så fortsætter han:

"Heldigvis vinkede Sommerferien med al sin Fred og Hvile, og som sædvanligt skulde den fejres paa Øresundskysten, denne Gang paa Toppen af Tipperup Bakke i den gamle Møllegaard, som vi snart omdøbte til "Blæsenborg", fordi den paa sin høje Spejderpost laa aaben for Vejr og Vind fra alle Verdenshjørner."

Elith Reumert om Jørgen Olsen

Efter nogle overvejelser om sin fremtid på Det kgl. Teater, fortsætter Elith Reumert:

"Jørgen Olsen, det gamle Landposbud, blev vor gode Ven under det stille Ferieliv vi førte på Møllegaarden - en Formidler mellem os og den store

Verden derude.

Gamle Olsen! Fraregnet din Ryg, som den tunge Posttaske i Tidens Løb havde kroget, var du en stout Karl at se, høj, stærk og knortet. Og Dine ærlige Øjne i det store Vejbidte Ansigt afspejlede smukt den blaa Himmel, under hvilken Du det meste af Dit Liv færdedes, naar Du jollede afsted paa Dine grove, sømbeslaaede Støvler, altid i samme støtte Gangart. Nogen hurtig Budbringer kunde man ikke kalde Dig, tiltrods for Dine mange og rappe Skridt. Overalt - hvor Du kom, stod jo Kaffekoppen parat og ventede paa Dig, elsket som Du var. Du har i Din lange Levetid stukket et Hav af den brune Drik under Vesten, og jeg forestiller mig, at Du indvendig har været farvet sort af bare Kaffe og Lø-

vetand. Men udvendig lyste Du op, altid mild og venuesæl."

Cykler indføres

I 1894 blev det tilladt de gående landpostbude at benytte cykel. Imidlertid måtte postbudene selv anskaffe sig et sådant befordringsmiddel, da postvæsenet endnu betragtede postbudene som en slags underentreprenører. Året efter indgik Poststyrelsen imidlertid en aftale med Krigsministeriet om at postbude kunne købe en cykel ved de militære værksteder.

Men cykler var utroligt dyre - ofte 250 kr - og da postbudene ofte kun tjente 10-15 kr om ugen, så var det umuligt for mange. Men selvfølgelig blev cyklerne utroligt populære - og i 1913 havde 69% af alle landpostbude alligevel anskaffet en cykel for egen regning.

Hellebæks postbude

Rudolf Hagen, der var søn af postmester C.B.Hagen i Hellebæk, har skrevet sine erindringer om livet på postkontoret på Ndr. Strandvej i Boderne. Han skriver bl.a. om de dygtige og pålidelige medarbejdere, som var tilknyttet postkontoret, og fortsætter:

"Men først og sidst var det de fire postbude: Brødrene Frederik og Emil Norlin, Hans Peter Jensen og Laurits Bakke, der ved postens udbringelse i det store distrikt, aldrig svigtede. De

var jo små omvandrende postkontorer, idet de, foruden at udbringe posten medtog små pakker, når disse ikke vejede over 2 pund. De udbetalte ankomne postanvisninger og medtog penge og breve til befordring. Den ældste i tjenesten var Frederik Norlin, som allerede havde været ansat ved det daværende toldsted postekspedition fra 1880. Broderen, Emil Norlin, blev vist ansat omtrent samtidig med min far. Far satte uhyre pris på disse to mennesker, ikke alene på grund af deres dygtighed, men også på grund af deres menneskelige egenskaber. Frederik Norlin var en stille, fåmælt mand – en diametral modsætning til broderen, der var mere talende og meget let bevæget. Selv om han ikke ligefrem græd af glæde, når han afleverede et brev, han vidste var ventet med længsel, så var han dog lige ved det. Når det ventede brev udeblev, tolkede han sin inderlige deltagelse over den skuffelse, han måtte forvolde ved at komme tomhændet, og ved sådanne lejligheder havde han svært ved at holde tårerne tilbage. Emil Norlin var sommergæsternes postbud, idet han havde ruten Boderne-Ellekilde, og her var han på grund af sit elskelige væsen ovenud populær. Da det danske postvæsen i 1924 fejrede sit 300-års jubilæum, faldt det i Norlins lod at være en af kun to danske landpostbude, der var inviteret til den officielle banket."

Espergærde Posthus' ekspeditionslokale fotograferet kort før lukningen i 2015. Siden flyttede ekspeditionen til hhv. Espergærde Vinhandel og senere til det nuværende Meny-supermarked.

Ole Post i Espergærde

Et andet eksempel på hvordan postbudene blev en integreret del af samfundet – en person, som var bekendt med alle, og som deltog i glæder og sorger, er en beretning af Birgit Gents. Den stammer fra april 1942, hvor Birgit Gents var ansat som kontorassistent på Espergærde Station. Hun beretter hvorledes stationsforstanderen, der i vinterperioden var ansvarlig for

postekspeditionen på stationen, var gnaven over, at postbuddet, kaldet "Ole Post" ikke var kommet tilbage fra sin rute. Klokken var kvart over to, og normalt var han hjemme kl. 13. Men først kl. 15 sker der noget:

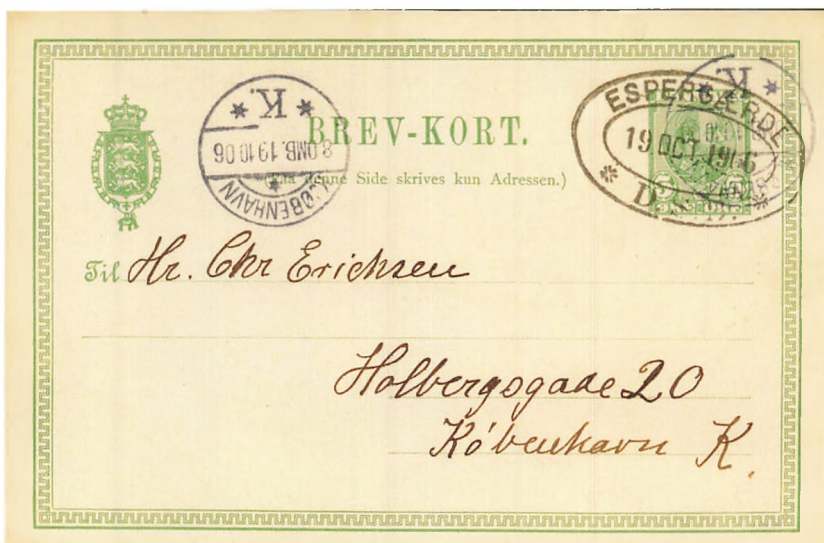
"Ovre på den anden perron kommer Ole fløjtende, han sætter sin cykel op ad lygtepælen og løsner den store, sorte lædertaske fra styret. Forsigtigt hopper han fra perronkanten

Postekspedient Anne Lise Olesen bestyrede Tikøb Posthus i perioden fra 1954 til 1990. Postekspeditionen lå da på adressen Hornbækvej 447. I 1990 flyttede posthuset til Præstegaardsvej 18. I 1997 overtog Tikøb Bageri posthuset, men efter få år lukkede posthuset i Tikøb helt.

ned mellem sporene og begynder langsomt at gå over skinnerne og svellerne. Han går besværet – benene har taget skade af at være kgl. privilegeret landpostbud i mange år. Med et sæt rejser stationsforstanderen sig og skriger ophidset: "Sig mig engang Olsen, hvad bilder De Dem dog ind menneske, at komme så sent hjem? Jeg vil virkelig ikke finde mig i det – ja, jeg indberetter Dem,

hører De! Jeg indberetter Dem". Ole står indenfor døren med uniformshuen i den ene hånd og lædertasken i den anden. Om hans pande er der en dyb rød ring efter svederemmen. Kinderne er også røde af vejr og vind. Langsomt men ukueligt kom det fra Ole: "Nu skal jeg sige stationsforstanderen én ting ... jeg vil s'gu hellere være stationsforstander, end jeg vil være landpostbud. I dag har jeg væ-

Helsagsbrevkort sendt fra Esbjerg den 19. oktober 1906 annulleret med ovalt DSB-stempel. Desuden stemplet med brotpestempel i København samme dag. Beskeder skulle oprindeligt skrives på kortets billedside.

Brevkort sendt fra Saunte i 1907. Kortet er stemplet med Sauntes stjernestempel og med jernbanepoststempel Helsingør-Hombæk. Bemærk, at Harreshøj blev betegnet "pr. Fredensborg". Fra 1905 kunne man skrive på samme side som adressen.

ret til to konfirmationseftergilder og ét sølvbryllup – det ku' De fa' me ikke ha' gjort hurtigere!""

"Medlemmer af familien"

En kommentar fra 1958 viser, at der stadig på den tid var en personlig forbindelse mellem postbudene og befolkningen. Til Helsingør Dagblad udtalte et par postbude, der havde været i tjenesten i over 35 år:

"Vi bliver stadigvæk betragtet som en slags medlemmer af familien, naar vi kommer. Er der fest, bliver vi ogsaa budt indenfor, naar vi kommer, og er der kedelige regninger - ja, saa føler vi med familierne, det gaar ud over. Ligemeget hvor mekaniseret alting bliver - det at være postbud vil dog til alle tider have den personlige kontakt og det menneskelige islæt i sig."

Postkort – datidens SMS

De første åbne brevkort blev tilladt som forsendelser med postvæsenet i 1871. Kortene var såkaldte "helsags-postkort" (med fortrykt frimærke) og var udgivet og solgt af postvæsenet. Disse kort blev ikke den store succes, og vi skal helt frem til 1888, før der sker en væsentlig ændring. Dette år tillod man nemlig, at privatfremstilte kort nu kunne godkendes til en lav portotakst.

Det betød, at en udvikling med

store konsekvenser var sat i gang. Især i perioden fra 1895 skete der en betydningsfuld ændring af postkortenes rolle i kommunikationshistorien. Før 1895 havde den primære årsag til at sende billedhilsner været enten reklame, en hilsen i anledning af en højtids eller turisme. Disse tre anledninger til at sende et postkort fortsatte naturligvis også efter 1895, men især omkring 1900 begyndte befolkningen som noget nyt at skrive små dagligdags beskeder på postkortene, som blev mere og mere populære. Et ofte anvendt formål var at lave aftaler mellem to parter. Det kunne man gøre, fordi postkortene rent faktisk kom meget hurtigt frem. I København var der helt op til 8 (otte) daglige udbringninger, og på landet ofte 2 daglige udbringninger, så postvæsenet gjorde en stor indsats for at fremme postkortene som et hurtigt og dagligt kommunikationsmiddel. Kortene var hurtigere at skrive end et brev – og på et kort kunne man tillade sig at se bort fra de konventionelle regler, som brevskrivning fordrer. Lidt ligesom SMS'er også er blevet mere uformelle end en mail - i en langt senere tid.

Flere ændringer

Postdistrikter og postbudenes ruter har naturligvis ikke været statiske over tid, selvom nutidens (sparsom-

me) postomdeling faktisk har rødder tilbage til 1870'erne, da man lidt firkantet kan sige, at postdistrikterne blev fastlagt således, at postbudene kunne nå at gå deres rute på en dag.

Pr 1. januar 1927 skete dog en række ændringer. Den rute, der hidtil var udgået fra postkontoret i Hellebæk til Horserød by, overdrev og lejren samt Holmene, blev lagt til Helsingør, således at postbuddet skulle herfra – nu benævnt Horserød-ruten. En anden tidligere Hellebækrute til Skibstrup By og Saunte Overdrev blev fra samme dato tillagt Aalsgaard. Den hidtidige rute fra Kvistgaard Postekspedition til Lille Esbønderup, Tikøb Skovhuse og Tinkerup blev lagt til Tikøb Postekspedition. I stedet fik Kvistgaard tillagt en rute, der hidtil var blev betjent fra Helsingør. Det var ruten til Ørsholt og Gurrevej indtil Gurre Skole.

Sidenhen er der foretaget flere ændringer både i Helsingør og i landdistrikterne. Og sådanne ændringer havde jo betydning for beboerne, der på den måde fik nye postadresser, hver gang der skete ændringer af hvilket posthus, de hørte under.

Postdistrikternes ødelæggende betydning

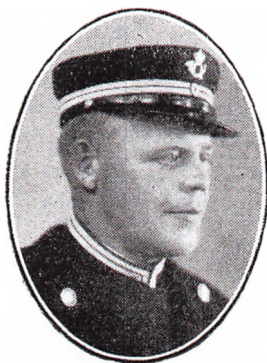
Sagen er imidlertid, at postdistrikternes – og især postnumrenes – indførelse har betydet døden for utallige

mindre bysamfund rundt i Danmark. Hvis byen ikke har eget postnummer, forsvinder den fuldstændigt i de offentlige systemer, der kun kan finde ud af en "3-linie-adresse": Navn-Vej-By. Og efterhånden "dør" også disse gamle, små byer i folks bevidsthed. Ja, selv på byzone-skiltene er der i dag ikke differentieret. Se blot på byzoneskiltene rundt om "postdistriktet Espergærde". Der er vejskilte, der viser til Tibberup, men ikke et eneste, der fortæller den tilrejsende hvor Tibberup rent faktisk ligger. Ved motorvejsafkørslen ved Mørdrupvej, fortæller et skilt, at der er 3 km til Espergærde. Ikke desto mindre, er der kun 100 meter til byzone-skiltet med teksten "Espergærde" - ikke særligt logisk. Et skilt med Mørdrup findes kun på Agnetevej, skønt Mørdrup udgør omkring halvdelen af postdistriktet Espergærde.

På de følgende tre sider er gengivet en række lokale landpostbude fra 1920'erne og 1930'erne.

Anders Chr. Andersen (f. 1886 i Dalby) var oprindelig landmand, senere portør ved Hornbækbanen. Fra 1920 landpostbud på ruten Helsingør-Gurre.

Peder J. Jørgensen (f. 1897 i Veksebo). Oprindelig snedker. Fra 1927-32 var han landpostbud på ruten Helsingør-Horserød.

Peter J. Petersen, (f. 1875 i Tikøb). Oprindelig skrædder. Fra 1902 landpostbud i Tikøb, fra 1922 på ruten Tikøb-Harreshøj.

Carl R. Larsen (f. 1893 i Tinkerup) var landmand, men indtrådte i postvæsenet i 1917 ved postekspeditionen i Kvistgaard, hvor han varetog ruten Kvistgaard-Nybo.

Vilhelm K. Leth (f. 1887 i Kbh.) - oprindelig uddannet som skomager. Han begyndte som landpostbud i 1913 og fra 1916 overtog han ruten Kvistgaard-Gurre.

Iver H. E. Andersen (f. 1893 i Snekkersten). Arbejdede oprindelig som fisker. Overtog ruten Aalsgaard-Skibstrup i 1927.

Axel Emil Olsen (f. 1891 i Mørdrup). Tidligere sergent, indtrådt i postvæsenet i 1920 som landpostbud på ruten Espergærde- Mørdrup.

Hans V. Sennels (f. 1879 i Helsingør). Oprindelig tjenestekarl. Fra 1907 landpostbud på ruten Espergærde-Mørdrup. Fra 1920 Espergærde-Egebæksvang.

Carl V. Larsen (f. 1898 i Dramstrup). Uddannet sliber og polerer. Indtrådt i postvæsenet i 1920, fra 1927 med ruten Espergærde-Strandvejen.

Niels A. Børgesen (f. 1893 i Snekkersten). Fisker, men ansat ved postvæsenet fra 1915 med ruten Snekkersten-Rørtang.

Oluf Robert Børgesen (f. 1873 i Snekkersten). Fisker, ansat ved Postvæsenet 1907 som landpostbud med ruten Snekkersten-Skotterup.

Jørgen A. Petersen (f. 1872 i Nødebo) Opr. konditor. Landpostbud 1907-19 Helsingør-Øerne, 1919-20 Helsingør-Gurre. Derpå bypostbud.

Jens C. N. Snedker (f. 1890 i Koldby). Hand-suddannet. Reserverpostbud fra 1915 og landpostbud i Helsingør fra 1916. Fra 1917 bypostbud i Helsingør.

Karl Peter L. Hansen (f. 1901 i Helsingør). Oprindelig snedker. Reserverpostbud i Helsingør fra 1921. I perioden 1928-30 reservepostbud i Aalsgaard. Fra 1930 bypostbud i Helsingør.

Ernst M. Larsen (f. 1893 i Esbønderup). Tidligere landmand, indtrådt i postvæsenet 1919 som landpostbud - fra 1920 med ruten Helsingør-Sønder Strandvej.

Litteratur og kilder:

- Johannes Madsen (red.): "Det kgl. danske Postvæsen", 1904*
Elith Reumert: "Fra Livet og Theatret", bd I og II, 1930-1931
H. Hjorth-Nielsen (red.): "Det danske Post- og Telegrafvæsen", 1933
Rudolf Hagen: "Postmesteren i Hellebæk", bd 1 og 2 (1963 - 1969)
Birgit Gents: "En kystbanepiges notater", 1979
Vagn Jensen et al.: "Danmarks Posthuse 1624-1989", 1990
Poul Thestrup: "P&Ts Historie 1850-1927", 1992
Jens Henrik Tiemroth: "Brevsamlingsstedet ved Snekkersten Havn", 1994
Kjeld Damgaard: "De drak og forødt Penge" i Helsingør Museers Årbog 1998
Henrik Selsø Sørensen et al.: "Fra billedhilsen til postkort", 2007
Diverse årgange af "Officielle Meddelelser" (P.&T.'s interne blad).
Diverse numre af Helsingør Dagblad, Helsingør Avis, Frederiksborg Amts Tidende, Frederiksborg Amts Avis samt Dags-Telegraphen.
Diverse arkivalier i Kjeld Damgaards Arkiv.

Erindringer fra Espergærde Skole 1956-59

Mogens Tulinius Krog var født i 1926 på Frederiksberg og blev uddannet lærer i 1955 fra KFUM's Seminarium, Frederiksberg. I perioden 1956-59 virkede han som lærer ved Espergærde Skole. Han var gift med Inge Gellers Andersen (1932-2018), der var født i Horneby. Mogens Krog, der døde i 2013, skrev en erindrings- og slægtsbog, der blev udgivet i 2015 af enken. I denne bog er et afsnit om tiden som lærer på Espergærde Skole, hvoraf det følgende er et uddrag. Familien Krog boede dengang i Humlebæk.

Af Mogens Tulinius Krog

Jeg blev klasselærer for en 1. medlem, og som sådan var det dansk, jeg mest skulle undervise i. Jeg husker kun, at jeg havde et godt forhold til klassen. En anden lærer, som havde religion med klassen, spurgte, om jeg kunne synge med eleverne, nogle af de salmer, som havde et indhold, der tangerede det emne, de netop havde i religionstimerne.

Han var selv meget dårlig til at synge for. Det ville jeg selvfølgelig gerne, så vi sang ofte disse salmer. I øvrigt har jeg sunget meget i mine timer. Hvis klassen var ved at gå i stå rent arbejdsmæssigt, lagde vi bøgerne væk og sang nogle sange, så var humøret oppe igen.

Mogens Krog (1926-2013) var det meste af sin lærertid ansat ved specialskoler - men som ung begyndte han på Espergærde skole.

Tæt forældrekontakt gav bonus

Da jeg havde været på skolen i et år, fik jeg en første klasse, som jeg skulle starte op fra grunden. Dengang havde man ikke børnehaveklasse eller det man nu i 2007 kalder 'nulte klasse'. Børnene var helt dugfriske og skulle lære alt helt fra bunden. Det var en kæmpe udfordring - men også

meget morsomt.

De fleste børn var meget lette at have med at gøre, men der var en dreng, som hurtigt viste sig at være noget urolig. Min faster Elisabeth havde rådet mig til at få den bedst mulige kontakt til alle forældrene, så da børnene og deres forældre mødte den første dag på skolen, foreslog jeg, at jeg en dag om ugen ville afsætte nogle timer til at besøge de enkel forældre på skift i deres hjem, så vi kunne lære hinanden at kende. Hvis forældrene kunne, ville jeg besøge dem en onsdag eftermiddag efter skoletid. De fleste kunne godt, men enkelte, som var på arbejde, ville hellere, at jeg kom om aftenen. Det viste sig at være en rigtig, rigtig god ide, særligt med forældrene til den meget urolige dreng. Jeg lærte hans forældre at kende og de mig, inden jeg måtte tale med dem om problemerne, og da vi så allerede havde lært hinanden at kende for det positive, var det meget lettere at takle problemerne.

Dårlig arkitektur

Vi havde visse problemer med akustikken i klasseværelset. Da jeg kom til skolen, havde man netop fuldendt et nybyggeri for at udvide lokal kapaciteten. Byggeriet mindede meget om Julemærkehjemmet, en lang gang forbandt to eller tre tværfloje, hvor der til begge sider var klasselokaler.

De nye klasselokaler ved Espergærde Skole, som Mogens Krog kritiserer i denne artikel. Billedet er fra 1959 og det er Ritavej i forgrunden.

Jeg mener at kunne huske, at der var tre klasser på hver side af forbindelsesgangen. Hvert klasselokale havde vinduer langs den ene langside. Fint nok. Loftet skrånede op, og midt i loftet var der et stort vinduesparti, som gav lys til den bageste side af lokalet. Fint nok. Men problemet var, at de tre andre vægge var lavet af mursten sikkert på betonbaggrund. Og det gav en meget dårlig akustik i lokalet. Foran eleverne var der en stor tavle, men de andre to sider var 'nøgne'. Vi ønskede fra lærernes side, at der blev sat isoleringsplader op, særlig på bagvæggen, men det fik vi ikke lov til af arkitekten. Der er en lov, der siger, at arkitekterne har hånds- og halsret over al deres byggeri de første 7 til 10 år. Vores ønsker var, at der måtte sættes bløde plader op, så man eventuelt kunne sætte børnenes tegninger på med nåle eller bruge pladerne til an-

dre formål, men som sagt var det et blankt NEJ til forslaget. En anden ting, hvor arkitekten har haft en dårlig forståelse for, hvad der er praktisk, var, at der kun var et indbygget skab i hvert lokale, men det var meget smalt, så der var næsten ingen plads til diverse hjælpemidler, som f.eks. sangbøger, og når den pågældende klasselærer, som havde mest brug for skabet, havde fyldt hylderne op, så var der ikke plads til, at de andre lærere, som også skulle undervise i lokalet, kunne have deres specielle ting stående. De måtte derfor tage det med fra lærerværelset hver gang, de skulle undervise. Det var utrolig frustrerende, for havde man nu husket alle de ting, der skulle bruges. Hvorfor taler arkitekten ikke med brugerne om, hvad man forventer at have plads til?

Om lærere, der kom for sent

Der var morgensang på den lange gang i hovedbygningen hver morgen kl. 8. Det var helt fint, syntes jeg. Alle elever og lærere, der skulle starte undervisningen fra morgenstunden skulle deltage. En lærer var dog gårdvagt for at fange de elever, der ikke var kommet til tiden. Disse elever fik en mundtlig opsang, men der var også lærere, der burde have været med til morgensangen, som kom slentrende med deres cykler hen over skolegården, uden at de fik en mundtlig op-

sang. Jeg stod gerne i et af de store vinduer, der vendte ud mod legepladsen, så jeg så ofte de samme lærere, der kørte for sent. Flovt, syntes jeg.

Cykelturen fra Humlebæk

Jeg kørte aldrig for sent, kan jeg godt uden blusel indrømme. Men jeg havde nok en god grund. Mens Inge stadig arbejdede på Børnely i Mikkelborg, skulle hun med en bus, der gik fra Stationspladsen omkring kl. 7, så jeg kunne ligeså godt følge hende ned til den, og så køre på min cykel til Espergærde. Vi havde i øvrigt en daglig oplevelse, når vi stod ved stoppestedet. En mand, som skulle nå et tog fra Humlebæk Station, kom altid løbende med en mad i den ene hånd og en taske i den anden samt frakken flagrende. Ofte måtte han springe over skinnerne, for at kravle op i det allerede ankomne tog. At han dog ikke valgte at stå bare fem minutter tidligere op, så han kunne gå til toget i ro og mag. Da jeg altid kørte på cykel, uanset vejret, havde jeg en sydvest og en regnkappe samt to løse regnovertærksbukseben med. Det lå alt sammen i cykelkurven, hvis vejret var godt nok, men hvis det blev regn til hjemturen, kunne jeg hurtigt tage det på. Regnkappen var nærmest et stort slag uden ærmer. Når jeg tog det over hovedet, holdt jeg det frem over cykelstyret, mens jeg havde to stropper på inder-

Klassen er 2 C fra skoleåret 1957-58. Bagest fra venstre: Steen, Per, René, Henrik O., Erik, Henrik P., Ejnar og Kjenneth. Forrest fra venstre: Benny K, Peter S, Birgit, Jytte H., Merete, Jytte M, Poul Erik, Niels og Benny O. Læreren er Mogens Krog.

siden som jeg stak mine tommelfingre ind i, så jeg kunne holde slaget på plads.

“Noget at fyre op med”

Jeg havde sløjd med børnene i alle de år, jeg var på skolen. Jeg var glad for disse timer. Og jeg tror også drengene (for det var kun drengene, der fik sløjd, hvad pigerne bestilte imens, ved jeg ikke, men de har nok haft håndarbejde). Jeg skulle hvert år i

sommerferien lave beregninger over, hvor meget træ, vi skulle have. Det var næsten fast kutyme, at drengene skulle lave bordskånere, spækbrætter, og andre fantasiløse ting. En dreng sagde engang, at han var glad for, at hans mor havde en gruekedel, for så kunne hun da få noget at fyre op med. Jeg lod børnene lave nogle af disse ting, men hvis de havde fantasi til andet, de havde lyst til at lave af diverse affaldstræ, så måtte de da gerne det.

Deres fantasi fik frit løb, og der kom mange virkelig sjove ting ud af det, og børnene havde det meget sjovere.

Anklage mod kollega

I en naboklasse i hovedbygningen, hvor jeg havde min 1. mellem, var der en lærer, som egentlig ikke var læreruddannet, men bibliotekar. Han var et utrolig flinkt menneske, men han havde et handicap: Hans ene ben var kortere, end det andet. Når han talte med mig - eller en elev - stod han skiftevis på det høje og korte ben. Når han skiftede fra det høje til det korte, bukede han sig frem, og det har måske været medvirkende til, at nogle børn fornemmede det som en vis intim tilnærmelse. Han brugte sin biblioteksviden til noget morsomt, syntes jeg. Efter sommerferien bad han eleverne om at bringe nogle af deres private bøger med, som så blev registreret, som om de var biblioteksbøger. Børnene kunne så i frikvartererne komme og låne dem. Da klassen som nævnt lå lige ved siden af min, gik jeg ofte ind i frikvartererne for at følge bogudleveringerne.

Da det var frikvartererne, jeg kom i, behøvede man ikke banke på, så jeg gik bare direkte ind. Det havde læreren intet imod. Pludselig skete der noget voldsomt. Læreren blev af en mor til en pige i klassen anklaget for uterligheder overfor pigen. Moderen

påstod, at han befølte pigen, når hun kom op til ham ved kateteret for at vise noget, hun havde lavet - altså midt i en undervisningssituation. Og han blev også anklaget for at gøre tilnærmelser til hende i frikvartererne, hvis hun skulle låne eller aflevere en bog.

Stor sag

At han skulle beføle hende i timerne i overværelse af alle de andre børn, forekom mig helt usandsynligt, og i frikvartererne, hvor jeg ofte kom 'uansmeldt' ind, oplevede jeg aldrig noget specielt. Her er det, jeg tror hans handicap med de ikke lige lange ben kunne være årsagen, for en pige følte det måske ubehageligt, hvis han pludselig bøjede sig ned næsten til hendes hoved.

Læreren havde nogle år tidligere fået en lignende anklage, som skulle have været overgået en søster til den nuværende pige, men den daværende skoleinspektør, der kendte moderen og hendes fortid, afviste anklagerne som fuldstændig grundløse. Nu var der kommet en ny skoleinspektør, Elkjær, og han turde ikke lade sagen dysse ned, så han spurgte undervisningsministeriet, hvad han burde gøre. Der kunne de ikke gøre andet end at sige: "Anmeld ham til politiet", hvilket han gjorde. Det kom der en stor sag ud af.

Espergærde Skoles 1. mellem A fotograferet i 1956-57. I bageste række fra venstre ses: Jan Ubaghs, Jan Kiovsky, Søren Kjeldsen. I midterste række fra venstre: Hans Peter ?, Benny Jørgensen, Frank Olsen, Niels Teisen, Lars Thomsen, Flemming Cloos, Verner Hansen, Richard Andreassen, Bent Drewsen, Jim Nielsson. Forrest fra venstre: Jørgen Henriksen, Grethe Ørn, Hedvig Nørrieris, Vibeke Hansen, Dorthe Lieberkind, Gitte ?, Hanne Olsen, Lene Jensen, Kjeld ?.

Dømt

Læreren blev kaldt i retten i Helsingør. Da jeg kom så tit i lærerens klasse, blev jeg spurgt, om jeg ville vidne. Jeg svarede straks ja, for jeg mente ikke, han havde gjort noget. Jeg blev indkaldt til retten en dag. Alle, der var på vej ind til afhøringerne, sad i et ven-

terum udenfor retslokalet. Mange af børnene, også ældre elever, han havde haft tidligere skulle give vidneudsagn. Nu var det sådan dengang, at man fik et mindre vederlag, for at møde op, og når børnene kom ud af retslokalet jublede de højt og sagde: "Jeg fik 10 kroner (eller hvor meget det var den-

gang) for at vidne imod læreren.” Det syntes jeg var yderst usmageligt. Så blev jeg kaldt ind, og jeg satte mig i vidneskranken. Jeg fortalte, hvad jeg havde oplevet - eller snarere, hvad jeg ikke havde oplevet, når jeg så ofte uanmeldt kom ind i klassen og ALDRIG havde følt, at der var noget mistænkeligt. Jeg ville også fortælle om min antagelse med de ikke lige lange ben, men jeg blev skarpt afvist, jeg skulle kun svare på deres spørgsmål, ikke selv komme med længere indlæg. Jeg var rasende over denne afvisning, for jeg mente jo netop, at det var et vigtigt element i sagen. Læreren blev delvis dømt. Han fik den straf, at han aldrig måtte undervise børn og unge mere. Jeg kan ikke huske, hvordan han tog dette, men han havde jo sin biblioteksuddannelse at falde tilbage på. Jeg havde ondt af ham, for jeg tror, det var moderen og hendes fantasier, der havde spillet hende et puds.

Lieberkind

Vi havde en meget spændende lærer, der hed Lieberkind. Han underviste i naturfag. Men han havde også et bi-job som radiovært i en række naturprogrammer. Når jeg kalder det for et bijob, så er det fordi jeg af og til følte, at det var hans hovedjob. Når han skulle planlægge de kommende udsendelser, meldte han sig syg (sådan opfattede vi det, for han har da næp-

pe kunnet søge fri til dette). Når han var 'syg', måtte de lærere, der havde mulighed for det, tage hans timer. Jeg havde nogle gange mulighed for det, hvis jeg havde fri på de pågældende tider. Lieberkinds klasselokale var meget spændende. Det var fyldt med utrolig mange udstoppede dyr, glas med præparerede padder og kasser med insekter sat på nåle. Jeg kunne overhovedet ikke leve op til Lieberkinds niveau, men jeg kunne fortælle om de spindlere (edderkopper) som jeg havde med til undervisningen på seminariet.

Lieberkind var som sagt en meget speciel mand. Engang var vi nogle fra skolen, der var inviteret hjem til ham. Han havde et stort hus, der lå meget nær ved Espergærde Station. Inde i spisestuen var hans spisebord trukket ud i fuld længde, og en række bøger lå delvis åbnede hele vejen rundt. Han fortalte, at når han skulle planlægge nogle udsendelser i radioen, så havde han tre damer, der kunne stenograferede. Den ene skrev for ham mellem kl. 8 og 12. Så havde han frokost. Fra 13 til 17 skrev den anden dame for ham. Så var der spisepause til kl. 18, og i de næste fire timer dikterede han til den tredje hjælper.

Han fortalte, at når han arbejdede på den måde, gik han rundt om bordet, bladede i de forskellige bøger og dikterede forskellige ting fra bøger

Glimt fra skoleafslutningen i marts 1957, hvor der var udstilling i sløjdsalen.

gerne enten direkte gengivet eller lettere omskrevet. Hvor mange dage han kunne bruge på denne måde, husker jeg ikke, men han har nok brugt ca. en uge hver gang.

Meyling

En anden meget spændende lærer var Meyling. Han havde opbygget et veritabelt museum nede i kælderen. Havde vi lærere et emne oppe, hvor der i museet var ting, som kunne være med til at anskueliggøre emnet, kunne vi hos Meyling låne tingen med op til klassen. Det var vel nok mest historiske ting, der havde interesse. Men vi kunne også aftale med Meyling, at vi kom ned til ham med hele klassen, og så kunne han på en meget spændende måde fortælle om emnet. Nogle

år senere, da Meyling gik på pension, oprettede han Flynderupgaard Museum.

Religionsundervisning

Et år skulle jeg have religion i en 1. mellem. På seminariet blev vi altid gjort opmærksomme på, at vi aldrig måtte prædike kristendom overfor eleverne. Af samme grund syntes jeg, at disse timer ikke måtte kaldes kristendomsundervisning, men religionsundervisning.

Eleverne var på en positiv måde meget åbne, så de klagede deres nød. De fortalte, at de i 2. og 3. klasse havde hørt om de meget spændende historier, som både det gamle og nye testamente handlede om. I 4. og 5. klasse, blev det hele gentaget, men i en mere

'kedelig' form, idet man tog Bibelen mere med i timerne. Nu var de nervøse for, om vi skulle fortsætte med en tredje gennemgang af Bibelen, hvor de måske også skulle læse op af den i timerne. Jeg forstod dem udmærket, og jeg sagde, at timen hed 'Religionsundervisning', så det var et ret bredt emne, som sagtens kunne indeholde andet end netop Bibelen. Vi kunne f.eks. drøfte forskellen mellem forskellige kristne grene af religionen, katolicismen og protestantismen. Vi kunne måske udvide det med, hvordan muhamedanere eller hinduer tror på deres gud. Jeg ville selvfølgelig ikke gå virkelig i dybden, for det havde jeg ingen forudsætninger for, men jeg syntes, det kunne være spændende at tage disse emner op. Og det syntes eleverne også, heldigvis.

Fysiktimer – også for piger

Jeg havde også fysiktimer. I begyndelsen af året var der piger, der spurgte, hvorfor de skulle tvinges til fysik, for det havde ikke deres interesse. Jeg svarede gerne, at hvis de havde mulighed for helt at fravælge dette fag, ville de jo aldrig få noget at vide om det, som måske netop kunne interessere dem. Det svarede til, at man siger, jeg kan ikke lide leverpostej, og hvis man aldrig får det smagt, så kan man jo ikke vide, om det netop var det, man helst ville spise. Når man så hav-

de smagt det, kunne man bedømme, om det var noget, man kan lide eller ikke lide.

Jeg prøvede at gøre timerne så interessante som muligt. En dag talte vi om overtryk og undertryk. Vi havde i fysikkabet en stor glasklokke, som vi kunne pumpe luften ud af. Jeg havde købt en lille ballon og en negerbolle. Først lagde jeg ballonen, som jeg havde pustet lidt op, ind i glasklokken. Jeg sugede nu lidt af luften ud af glasklokken, og ballonen begyndte at fylde mere. Vi talte om, hvorfor den gjorde det. Så spurgte jeg om, hvad de ville tro, der skete, når jeg lukkede luft ind igen i glasklokken. Alle var enige i, at ballonen nok ville skrumpes ind til den størrelse, den havde før forsøget startede. De havde ret. Så satte jeg negerbollen ind under klokken. Da jeg begyndte at suge luften ud af klokken, voksede negerbollen ret meget. Den udvidede sig, så chokoladen på overfladen revnede i mange stykker. Vi talte om, at det var luften inde i negerbollen, som nu fik den til at udvide sig. Jeg spurgte så om, hvad der ville ske, når jeg langsomt lod luften sive ind i klokken igen. Alle regnede med, at negerbollen ville synke sammen til den størrelse, den havde før forsøget begyndte, men nej, den sank helt ned til en flad, hvid klump. Og hvorfor gjorde den nu det, fik vi en masse gode forslag til.

Fotolære – også for piger

Jeg fotograferede også med dem. Vi talte om at fokusere, og hvad man mente med det. En dag gik jeg med hele klassen ned på den lille vej, som var bag skolen. Der stillede jeg mit apparat op på stativet, og jeg placerede en elev 3 m foran og en anden 10 meter længere væk. Vi stillede skarpt på eleven der stod nærmest og tog et billede, så stillede vi skarpt på ham, der var længst væk og tog nogle billeder. Næste uge havde jeg fået billederne fremkaldt, så vi kunne se forskellen. (Dette interesserede sandelig også pigerne).

Nyt job

Da jeg havde været lærer på Espergærde skole i 3 år fik jeg lærerstillingen på Himmelbjerggaarden og måtte derfor sige farvel til de mange, glade elever, jeg havde haft et godt forhold til. Og jeg har fornemmet, at der vist også har været mange af eleverne, der var kede af det, for i mine gemmer vedrørende tiden på Espergærde Skole har jeg liggende flere breve, som elever har sendt mig. Jeg gengiver her et af disse breve, som Peter Sørensen har skrevet.

Kære hr. Kreg
Harald De det godt,
for vi har det godt ;
vi har savnet Dem meget.
Vi har haft seks lærere
efter Dem, og vi er meget bide
af at de rejste. Vi har stadig
frøken Larsen til regning,
og alle de lærere vi har haft
hedder fru Nilsen, hr. Rasmusen

hr. Jensen hr. Hansen hr.
Rasmusen ~~hansen~~
hr. Jensen, og vi vil håbe
at de kommer tilbage. Og
tak for alle de historier og
film De har vist os og de
skal hilse Annette og fru Kreg.
Vi har ikke haft en bedre lærer
end Dem Venlig hilsen
Peter Sørensen

Møder og arrangementer

Fredag d. 19. august 2022:

Omvisning på Frihedsmuseet

Vi mødes ved Frihedsmuseets indgang og får i 2 hold omvisning på museet med titlen "Frihedsmuseet – en introduktion".

Efterfølgende fælles frokost på Cafe Petersborg i Bredgade.

Deltagerantal max 40.

Se vedlagte indbydelse med oplysninger om arrangementet.

Søndag den 21. august 2022:

Byvandring ad Stokholmsvej

Med lokalhistoriker **Kjeld Damgaard** som guide går vi en tur ad Stokholmsvej, hvor vi begynder ved Strandvejen, og slutter ved Mindevej. På turen hører vi om mennesker og huse langs vejen. Turen varer ca. 2 timer.

Tid og sted: Søndag d. 21. august kl 14.00 fra hjørnet Stokholmsvej/ Strandvejen.

Tirsdag d. 13. september 2022:

Kronborg bag facaden

Anja Klemp Vilgaard fortæller med baggrund i sin store bog, om nogle af alle dem, som arbejder i det daglige med at holde Kronborg i fin stand: tømreren, mureren, stenhuggeren, rengøringshjælpen m.fl.

Der er som vanligt pause midtvejs, og rig mulighed for at stille spørgsmål.

Kom og se de flotte fotos fra slottets hverdag.

Anja Klemp Vilgaard har selv kontor på Kronborg, hvor hun arrangerer kurser i at fortælle historier for virksomheder og andre.

Tid og sted: Tirsdag d. 13. september kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag d. 18. oktober 2022:

Kongevejen fra Rørtang til Kvistgaard

Denne aften bliver en fortsættelse af Lokalhistoriker **Kjeld Damgaards** foredrag om turen fra Helsingør til Kvistgaard, som han holdt på et af-

bud i efteråret 2021. Kjeld nåede kun til Rørtang, men vi har så aftalt med ham, at han gør turen færdig her i efteråret 2022, så det skal nok blive en hyggelig aften.

Tid og sted: Tirsdag d. 18. oktober
Kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag d. 29. november 2022:

Livet i 1700-tallets københavnske gader

I dette foredrag fortæller professor Ulrik Langen om livet og ikke mindst konflikterne i 1700-tallets københavnske gader. Med afsæt i en større opløbssag fra 1781 vil **Ulrik Langen** afdække uafklarede territoriale stridigheder og gammelt nag i det københavnske byrum. Foredraget tager udgangspunkt i bogen "Hundemor-det i Vimmelskaftet".

Tid og sted: Tirsdag d. 29. november
Kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag d. 13. december 2022:

Juleafslutning

Sidste år måtte vi desværre aflyse den traditionelle juleafslutning, men i år håber vi, at det vil lykkes at gen-

nemføre det hæderkronede arrangement.

Programmet vil som tidligere (før Corona) indeholde julesange, et mindre kulturelt indslag samt en hyggepause med æbleskiver, solbærrøm og portvin på foreningens regning. Endelig vil vi afslutte med **Kjeld Damgaards** legendariske historiequiz - Hvornår var det nu det var? – med vinpræmier til det vindende hold.

Tid og sted: Tirsdag d. 13. december
Kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

OBS! Mandag d. 23. januar 2023:

Liget i skoven

Foredraget "Liget i skoven" handler om en ukendt ung mand, der i december 1944 blev fundet skudt i Gribskov. Hans navn og omstændighederne kom aldrig offentligt frem, hverken under eller efter krigen. I 2019 lykkedes det foredragsholderen at opklare drabet - ved arkivstudier + en portion held. Foredragsholderen **Asger Berg**, født 1949, er forfatter, cand.mag. og fhv. gymnasielærer gennem 33 år.

Tid og sted: Mandag d. 23. januar
Kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

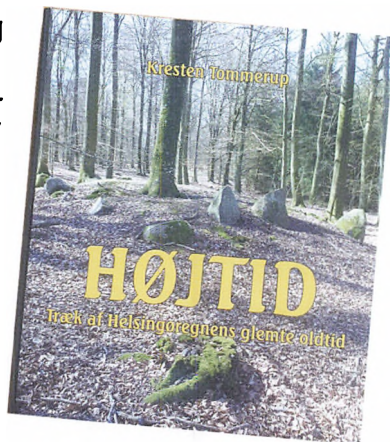
De glemte og oversete gravhøje

Da journalist og lokalhistoriker Kresten Tommerup døde i 2017 efterlod han sig et manuskript han havde arbejdet på i årtier.

Manuskriptet om de glemte og oversete gravhøje i Helsingør Kommune, er siden blevet færdigbearbejdet og redigeret af Kjeld Damgaard og nu udgivet på eget forlag.

Bogens idé bygger på, at der er - og har været - mange flere oldtidsminder end de forholdsvis få, der er registreret. I bogen fortæller Kresten Tommerup hvorledes han ved hjælp af gamle kort kan påvise en lang række formodede gravhøje m.v.

Bogen kan købes i boghandlen for 250 kr, men tilbydes til medlemmer af Historisk Forening for Espergærde og Omegn for 200 kr. Bestilling til favoritpris kan kun ske ved henvendelse på mailadressen: kjeld@damgaardsforlag.dk, hvor navn og adresse bedes anført, hvorefter levering vil ske snarest.

ISSN: 1901-0370

Historisk Forening for
Espergærde og Omegn
Årligt kontingent:
kr 150,- pr. medlem
kr 250,- for ægtepar/samboende
som indbetales på konto.nr.
1551-0006043151, Danske Bank

Bestyrelse:

Formand: Jan Kruse, Strand-
bakken 16, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 30952296,
jkruse154@gmail.com

Næst.fmd.: Lillian Rostrup
Søndermarken 50 2.tv, Mørdrup
3060 Espergærde, tlf 30461952
lime.rostrupclausen@gmail.com

Kasserer: Lars Vang, Søndermarken 3, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49131740,
larsvang42@gmail.com

Sekr.+webredaktør: Mads P.
Vej-Hansen, Skovridergaardsvej
60B 1.6, 2830 Virum,
Tlf. 26215123,
mads@vej-hansen.dk

Best.medl: Svend Erik Lolle,
Ny Strandvej 30, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf. 20764161
selolle@gmail.com

Suppl: Erik Reime, Gylfesvej 35
Mørdrup, 3060 Espergærde.
Tlf. 49131934

erik@reime.dk
Suppl.: Lone Sallerup
Kløvermarken 13, 2., Mørdrup,
3060 Espergærde, tlf. 42580200
losa0801@gmail.com

EGBÆKKEN

Udgives to gange årligt
som medlemsblad for
Historisk Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard,
Helgavej 8, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49135297,
damgaard@tikobkommune.dk
Jan Kruse (se ovenfor)

www.egebaekken.dk